

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Diplomová práce

2021

Andrea Hájková

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Politický systém Gambie v komparativní perspektivě

Diplomová práce

Autor: Bc. Andrea Hájková
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Politologie – africká studia
Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.

Hradec Králové, 2021



Zadání diplomové práce

Autor: Andrea Hájková

Studium: F17NK0008

Studijní program: N6701 Politologie

Studijní obor: Politologie - africká studia

Název diplomové práce: Politický systém Gambie v komparativní perspektivě

Název diplomové práce AJ: Gambian political system in comparative perspective

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem této diplomové práce bude analýza politického systému Gambie od získání nezávislosti v roce 1965. Jeho vývoj bude demonstrován komparativní analýzou režimů, jež se v Gambii po dobu její samostatnosti vystřídaly. Jednotlivé analýzy budou tvořeny na základě aplikace minimálního konceptu liberální demokracie Mikaela Wigella vycházejícího z vybraných elektorálních a konstitučních podmínek v zemi.

Chazan, Naomi a kol. 1999. Politics and Society in Contemporary Africa. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers. Fiala, Vlastimil. 2015. Politické stranictví v západní Africe (Senegal a Gambie). Ústí nad Orlicí: Oftis pro Katedru politologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové. Gyimah-Boadi, Emmanuel. ed. 2004. Democratic Reform in Africa: the Quality of Progress. London, Boulder: Lynne Rienner Publishers. Huntington, Samuel P. 2008. Třetí vlna demokratizace na sklonku 20. století. Brno: CDK. Klíma, Jan. 2012. Dějiny Afriky: vývoj kontinentu, regionů a států. Praha: NLN. Lacina, Karel a kol. 1984. Dějiny národně osvobozenického hnutí v zemích subsaharské Afriky v 60. a 70. letech. Praha: Academia. Československá akademie věd. Orientální ústav. Saine, Abdoulaye, Ceasay, Ebrima a Sall, Ebrima. 2013. State and Society in the Gambia Since Independence: 1965-2012, Africa World Press. Tordoff, William. 2002. Government and Politics in Africa. Fourth Edition, Revised and Updated. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan. Záhořík, Jan. 2012. Ohniska napětí v postkoloniální Africe. Praha: Karolinum. Záhořík, Jan. 2010. Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace. Praha: Lidové noviny.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 20.4.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce doc. PhDr. Vlastimila Fialy, CSc. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 6. 2021



Anotace

HÁJKOVÁ, ANDREA. Politický systém Gambie v komparativní perspektivě. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, 74 s. diplomová práce.

Tato diplomová práce pojednává o politickém systému během vývoje Gambijské republiky. První část práce se zabývá teorií politických systémů a konkrétně se zaměřuje na specifika Africké politiky. Nejpodrobněji se zabývá typologií afrických politických systémů podle Naomi Chazanové a Michaela Brattona s Nicolasem van de Wallem, z nichž také vychází vlastní typologie režimů vhodná pro africký kontinent. Další část práce stručně vystihuje základní geografické údaje o tomto státu, složení obyvatelstva a jejich životní podmínky a historický vývoj v období kolonizace a získání nezávislosti. Stěžejní část práce pak přináší podrobný popis jednotlivých období vývoje Gambijské republiky pomocí případové studie a aplikaci dříve určené typologie. Závěrem práce je komparativní porovnání těchto období.

Klíčová slova:

Gambie, Afrika, politický systém, typologie, komparace

Annotation

HÁJKOVÁ, ANDREA. Gambian political system in comparative perspective. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2021, 74 pp. Master Thesis.

This diploma thesis is about political systems of Republic of the Gambia. The first part of thesis is about theory of political systems and specifically focuses on African political systems. African political systems according to Naomi Chazan and Michael Bratton with Nicolas van de Walle are the most important topic of this chapter. Own created typology of regimes suitable for the African continent is also based on these two typologies. The next part of thesis describes the basic geographical data about this state, population of Gambia and standard of living in this state and historical development in the period of colonization and gaining independence. The main part contains detailed description of the specific periods of political development of the Republic of the Gambia using a case study and application of a previously determined typology. The conclusion of the thesis is a comparative comparison of these periods.

Keywords:

Gambia, Africa, political system, typology, comparison

Obsah

Úvod	15
1. Politický systém	18
1.1 Definice politického systému	18
1.2 Přístupy ke studiu africké politiky	20
1.3 Politické koncepty spojené s teorií afrických režimů	22
1.3.1 Typologie podle Naomi Chazanové	22
1.3.2 Typologie podle Brattona a van de Walle	24
1.4 Vlastní kritéria pro určování politických režimů	25
2. Základní fakta o Gambii	28
2.1 Geografie a ekonomika země	28
2.2 Složení obyvatelstva	29
2.3 Životní úroveň v Gambii	29
2.4 Historický kontext	33
2.4.1 Období kolonialismu	33
2.4.2 Dekolonizace	34
2.4.3 Získání nezávislosti	36
3. Politický vývoj Gambie	37
3.1 První republika	37
3.2 Státní převrat 1994	41
3.3 Druhá republika	46
3.4 Nová naděje pro demokracii	49
4. Implementace typologie a komparace jednotlivých období	57
Závěr	63
Seznam použitých pramenů a literatury	68

Úvod

Vývoj afrických států se v posledních desetiletích těší zájmu politologů z celého světa. Vzhledem k historii kontinentu přerušené zásahem koloniálních mocností, poté dekolonizací a čím dál tím většímu tlaku široké veřejnosti na demokratizaci Afriky, procházejí tyto státy zrychleným vývojem politického systému ve velmi krátkém časovém období. V současné době je možné v Africe zkoumat téměř jakýkoliv režim vládnutí, demokratické i nedemokratické uspořádání politické moci, množství státních převratů i konfliktů.

Největšího rozmachu se africká studia dočkala v 60. letech minulého století, kdy zde došlo k rychle rostoucímu počtu nově vzniklých nezávislých států. Od té doby vzniklo mnoho studií a knih zabývajících se právě africkými státy, které pochází jak od historiků, tak antropologů či etnologů. Pouze zlomek těchto prací se však zabývá vývojem tak malé země jakou je Gambijská republika.

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je analýza jednotlivých gambijských politických režimů ve stanoveném časovém období a jejich komparace. Gambie je nejmenším státem na africkém kontinentu, ačkoliv by se mohlo zdát, že je tak malá země v Africe zcela bezvýznamná, její politický vývoj od získání nezávislosti by mohl ukázat opak.

Ve své práci budu využívat objektivistický a normativní přístup k výzkumu. Právě jejich kombinace těchto je pro dané téma velmi vhodná, protože umožňuje jak popisný přístup k problému, tedy podrobnou deskripci jednotlivých období, tak i využití hodnotícího přístupu. Vědní metoda je explanační, obecně teoretická. Budu využívat analýzy, srovnání a indukce. Jedná se tedy o čistě kvalitativní výzkum. Zmíněná metodologie umožňuje získat podrobný popis a vhled do jednotlivých případů, událostí a fenoménů, navíc kvalitativní výzkum umožňuje zkoumat také procesy a navrhnout teorie. Je také možné zohlednit přirozené prostředí případu, místní situaci a podmínky a příčinné souvislosti. Jako prostředek výzkumu bude využita případová studie, jenž umožňuje intenzivní studium jednoho případu, jedné situace, jednoho člověka nebo jednoho problému. Tato kvalitativní metoda dokáže splnit základní cíle mého výzkumu, protože se zaměřuje na současné fenomény do hloubky v jejich skutečném kontextu.

Struktura práce je členěna do čtyř hlavních kapitol. První kapitola je věnována politickému systému a zkoumání afrických režimů. V úvodu je krátce definován politický systém pomocí teorie Davida Eastona, která byla publikována v *A Framework for Political Analysis*. Následně se zaměřuji na přístup ke zkoumání politických systémů na africkém kontinentu. Tato kapitola využívá především zahraniční zdroje literatury, protože témata afrických politických systémů nejsou v české literatuře příliš zastoupeny. Věnuji se podrobněji přístupům ke studiu africké politiky a také politickým konceptům spojeným s teorií afrických režimů. Čerpám zde především z prací Naomi Chazanové *Politics and Society in Contemporary Africa* a Michaela Brattona a Nicolase van de Walleho *Neopatrimonial Regimes and Political Transitions in Africa, Democratic Experiments in Afrika: Regime Transitions in Comparative Perspective*. V závěru kapitoly uvádím vlastní typologii politických režimů vycházející z předchozích přístupů vhodnou pro implementaci na vládnoucí režimy Gambijské republiky.

K dalším významným autorům, kteří se podobným tématem zabývali můžeme zmínit například J.J. Linze, který vypracoval asi nejvýznamnější typologii autoritářských režimů. Z řad českých autorů zmiňuji Vlastimila Fialu, který se zabývá africkými nedemokratickými režimy.

Druhá kapitola pak pojednává a přibližuje samotnou Gambii. Pro uchopení tématu a uvedení do kontextu stručně popisuji složení obyvatelstva, geografii, hlavní pilíře ekonomiky a životní podmínky v zemi. Tyto informace jsou čerpány především ze zdrojů Zastupitelského úřadu České republiky v Dakaru a ze zdrojů Světové banky, které přináší nejaktuálnější a nejpřesnější informace týkající se tohoto tématu. Poslední podkapitola se bude zabývat krátkým vhledem do historie, který bude zaměřený především na období kolonizace a získání nezávislosti tak, aby objasnila kontext vzniku republiky.

V následující kapitole jsou již definována jednotlivá období politického vývoje samostatné Gambijské republiky. Rozdělují je na první republiku Dawdy Jawary po získání nezávislosti (1970–1994), následně období vojenského režimu krátce po převratu (1994–1996), druhou republiku Jahya Jammeha (1996–2016) a nejnovější období po zvolení prezidenta Adama Barowa v roce 2016. Cílem této kapitoly je podrobná deskriptivní analýza zmiňovaných období, aby bylo možné typologii aplikovat.

V této kapitole bude pro získání potřebných informací více využito internetových zdrojů, a to především z toho důvodu, že literatura týkající se dané problematiky není v českém prostředí příliš rozšířena.

Cílem čtvrté kapitoly je potom shrnutí vývoje Gambijské republiky, přiřazení vlastní typologie k jednotlivým obdobím, kterými si Gambie jako republika v průběhu více než 50 let své samostatné existence prošla, a jejich komparace.

1. Politický systém

Srovnávací politologie (nebo také comparative politics či comparative government) patří na české politologické scéně ke klíčovým doménám. Předměty všech klíčových akademických pracovišť i množství českých publikací a odborných periodik srovnávající především politické a stranické systémy svědčí o velké oblibě této metody výzkumu. (Hloušek, Kopeček a Šedo 2011: 11–14)

Je ale pravdou, že většina těchto publikací se zaměřuje především na politické systémy Evropy, případně systémy euro amerického typu. V následující podkapitole představím základní definici politického systému. Dále se pak zaměřím na přístupy ke studiu africké politiky a koncepty spojené s typologií afrických režimů. Pro tento účel budou využity publikace kolektivu Naomi Chazanové a také Michaela Brattona a Nicolase van de Walleho.

Na základě těchto poznatků v poslední části kapitoly uvádím vlastní typologii politických režimů vhodnou pro vymezená období Gambijské republiky.

1.1 Definice politického systému

Definic pojmu jsou samozřejmě desítky, já uvádím tu od Davida Eastona, který definoval politický systém jako *st., soubor vztahů vydělených z celku sociálního chování, jehož prostřednictvím jsou společnosti autoritativně přidělovány hodnoty*“ (Easton 1965: 56)

David Easton rozdělil politický systém jako subsystém na členské (membership) a analytické (analytic) systémy. V membership jsou zahrnuty vztahy a vazby mezi členy konkrétní společnosti, jako je například příslušnost k politické straně nebo jiné organizaci. Naopak do analytického systému jsou zařazeny specifikované vztahy a vazby, do nichž jednotlivci vstupují v konkrétním okamžiku, například v době voleb. Základním prvkem politického systému již není pouze instituce, ale stává se jím člověk a jeho chování v kontextu vztahu k jiným lidem. (Říchová 2014: 50–51)

David Easton systémovou teorií nahradil zastaralé pojmy, kterými jsou stát, vláda či národ. Tyto jednotky byly potom nově vnímány jako politický

system, kde novou úlohu nabývá složka jednání. V tomto případě je potom předmětem výzkumu empiricky zjistitelné chování. V politickém systému tedy shledáváme strukturu rolí. (Bureš 2012: 430–431) Společnost obsahuje mnoho sociálních systémů, které nejsou organizované. Pozorujeme v ní vztahy náboženské, ekonomické, příbuzenské, vzdělanostní, politické, kulturní apod. Tyto systémy jsou analytické. I politický systém je analytický. K zapojení do politického systému není třeba organizované formy účasti jednotlivce v něm, naopak velmi často se jedná o zapojení neinstitucionální. Za takové jednání považujeme například podporu kandidátů, kritiku činnosti úředníků, všechny formy politické účasti, které nevyžadují formální uspořádání. Jinak to můžeme shrnout tak, že i politické vztahy mohou ovlivnit vztahy nepolitické. Empiricky lze proto vyjmout určitý druh chování a dočasně jej začlenit do politického systému. (Říchová 2014: 49–52)

Politický systém má tři hlavní součásti: 1. vstupová složka (inputs); 2. procesní složka, kde jsou požadavky a podpora přeměňovány na výstupy; 3. výstupy (outputs), které jsou tvořeny z rozhodnutí a akce. Tyto tři nezákladnější části jsou kostrou politického systému. Vstupy do politického systému tedy označujeme jako požadavky a podporu systému, která je vyjadřována členy společnosti. Tyto kategorie jsou vzájemně propojené a také se vzájemně doplňují. Vstupová složka je zásadní proto, aby byly naplňovány požadavky obyvatelstva, kdyby se tak nestalo, klesala by časem i podpora stávajícího režimu. Pokles podpory je charakteristickou formou tlaku na systém. Posledním mechanismem, jak můžeme vytvářet tlak na politický systém, je výstupová složka, jíž jsou stimulovány vstupy. Můžeme říct, že jde o pocit uspokojení člena systému, kterého je docíleno uspokojením jeho požadavků. Aby tedy byla zaručena podpora jakéhokoliv politického systému, je třeba tento pocit uspokojení naplnit. V případě, že jsou pocity uspokojeny a jsou alespoň částečně akceptovány požadavky členů systému, může být systém teprve stabilní. Mezi výstupy a vstupy existuje ještě tzv. „zpětná vazba“ (feedback), která dává logiku politickému systému. Pomocí zpětné vazby se vstupy a výstupy „potkávají“. Jedině v takovém případě mohou výstupy systému být regulovány. (Easton 1965: 110–117)

1.2 Přístupy ke studiu africké politiky

Naomi Chazanová upozorňuje na nesnadný pohled na studium africké politiky. Říká, že problém ještě narůstá v souvislosti s tím, že ani odborníci ani analytici se neshodují v tom, jak komplexně nahlížet na problémy afrického kontinentu, nejen politického, ale i společenského charakteru. Podle autorky lze definovat čtyři základní přístupy ke studiu afrických států a jejich politického vývoje od začátku 60. let 20. století (Chazan a kol. 1999: 15):

1. Modernizační teorie
2. Teorie závislosti
3. Teorie zaměřující se na studium státu a jeho role ve formování politiky
4. Teorie politické volby

Teorie modernizace

Politické ideologie a z nich vyplývající režimy na africkém kontinentě rozdělují na tři hlavní druhy:

1. africký socialismus
2. africký marxismus (který se nejvíce snažil přiblížit ideologii marxismu-leninismu typické pro státy bývalého východního bloku)
3. specifický druh afrického radikálního populismu. (Chazan a kol. 1999: 15–18)

Tato teorie se objevila v 60. letech minulého století. Tato teorie říká, že v procesu modernizace nehraje žádnou roli čas, v jakém se pro tento krok stát rozhodne, podmínky k ní jsou vnímány jako rovné pro všechny státy ve všech stupních vývoje. Argumenty této teorie vychází především z neoklasického modelu ekonomického vývoje. (Van de Walle 2002: 70)

Teorie závislosti

Teorie závislosti se snažila vysvětlit důvod, proč se státům Afriky nedaří po udělení nezávislosti dohnat vývoj v okolním světě, ať už v oblasti ekonomické, politické či institucionální. Z této teorie vyplývá, že na vině je dlouhá koloniální nadvláda společně s nerovnými ekonomickými podmínkami. Tato teorie spojuje závislost a podřízenost ekonomiky bývalých kolonií s rozvojem a ekonomickým blahobytem bývalých kolonizátorů. Kolonizátorské

státy působily na své kolonie velkým tlakem a využívaly je jako zdroj levné pracovní síly a materiálů, čímž bohatly ovšem na úkor periferie. Tato teorie připisuje důležitou roli také lídrům, kteří sympatizují s názorem velkých nadnárodních společností, které jeví hlavní zájem o nerostné suroviny a obohacení na úkor většinové společnosti těchto států. (Valenzuela a Valenzuela, 1978: 544)

Teorie zaměřující se na studium státu a jeho role ve formování politiky

Tato teorie se zaměřuje přímo na význam státu a jeho roli při formování politického systému. Stát je v ní považován za hlavního iniciátora změn v politické a ekonomické sféře. Teorie zkoumá státní aparát a jeho expanzi a zneužívání moci na domácí i světové scéně. Stát je vnímán nejen jako pasivní entita, ale též jako zcela samostatný aktér s vlastními zájmy. Tato teorie ve své podstatě spojuje dvě předchozí přístupy – modernizační teorii, která je zaměřená na domácí politiku a teorii závislosti, která je zaměřená na strukturní a expertní analýzu. (Chazan a kol. 1999: 21–23)

Teorie politické volby

Teorie politické volby zdůrazňuje roli společnosti a její role v utváření politik a režimů, na které se má podílet. Právě stát a společnost a jejich vzájemná interakce jsou podle Chazanové to nejdůležitější pro správné porozumění postkoloniálnímu vývoji v Africe.

Vlády jednotlivých zemí i jednotlivci jsou ovlivňovány mnoha faktory vyplývající z historických a sociálních faktorů. Rozhodnutí netvoří pouze politici, ale například i občanské organizace a externí aktéři. Cílem tohoto přístupu je identifikovat rozdílné faktory, které mají vliv na vývoj v Africe a také jejich vzájemnou dynamiku. Předmětem zájmu jsou nejen jednotlivci a důležití aktéři, ale i struktury tradiční autority, které mají v africké politice stále svoje místo a další organizace, které mají moc a sílu ji prosazovat. (Chazan a kol. 1999: 24–26)

1.3 Politické koncepty spojené s teorií afrických režimů

Možností klasifikace je celá řada a na politické scéně se objevují autoři, kteří vypracovali zvláštní klasifikaci politických režimů určených výhradně pro africký kontinent. Patří mezi ně například Edward Shils, David Apter i Samuel Huntington. Afrika je z pohledu její politické struktury velmi specifickým a rozmanitým kontinentem ideálním pro zkoumání režimů v nejrůznějších stádiích demokratizace.

1.3.1 Typologie podle Naomi Chazanové

Jedna z typologií byla vypracována kolektivem autorů pod vedením izraelské politoložky Naomi Chazanové. Autoři přicházejí se sedmi typy afrických politických režimů:

1. Administrativně-hegemonické
2. Pluralistické
3. Stranicko-mobilizační
4. Stranicko-centralizační
5. Personálně-donucovací
6. Populistické
7. Režimy v kolapsu (breakdown)

Hlavním kritériem pro tuto klasifikaci se stal způsob komunikace a vztahů mezi vládnoucími elitami a ovládanými občany. (Chazan a kol. 1999: 141) Čím jsou tedy tyto režimy určeny?

Administrativně-hegemonické režimy kladou velký důraz na exekutivu, byrokracii a represivní aparát státu. Vznikaly především na počátku 60. let. Zásadní rozhodnutí vychází od prezidenta a jeho poradců, technická a specializovaná rozhodnutí řídí byrokracie, armáda je pod kontrolou a soudní systém neztrácí autonomii. Tyto režimy zdánlivě zapojují do rozhodování další politické aktéry, aby přijetí rozhodnutí z centra probíhalo v zemi hladce. V praxi to znamená, že například zaměstnají ministry z různých náboženských skupin zastoupených mezi občany apod. Administrativně-hegemonické bývají režimy pod civilní i vojenskou vládou. Mívají dobře vybudované sítě podporovatelů a je zde patrná i forma klientelismu. Režim představuje pevný a pružný systém,

který je dostatečně stabilní i pro zahraniční vztahy a investory. Konflikty mohou vznikat mezi frakcemi politických elit, avšak neohrožují režim. (Chazan 1999: 142–145)

Pluralistické režimy se v Africe především od 90. let objevují čím dál častěji. Obdobím, kdy tento režim fungoval, prošla většina zemí ihned po získání nezávislosti, ale velmi často potom státy přešly k nejrozšířenějšímu one-party state systému. V pluralistických režimech funguje politická soutěž a k typickým znakům tohoto systému patří svobodné soutěživé volby, demokratické principy, klasická separace moci, nikoliv její kumulace. Což ale samozřejmě i tak vede k velkému napětí mezi různými politickými elitami. (Chazan 1999: 145–147)

Stranicko-mobilizační režimy jsou v podstatě monopolizované režimy administrativně-hegemonické založené na mobilizaci obyvatel. Řízení institucí je pevně v rukou dominantní politické strany s pevně kontrolovanou byrokratickou vládou a často velmi charismatickým levicově orientovaným vůdcem. Silnou úlohu hraje ideologie a strana získává a zapojuje do politického dění značné množství obyvatel, avšak výhradně pro podporu vládní politiky a dominantního hnutí. Stát se svým obyvatelům snaží vštípit vlastní ideologii, která vychází z potřeby národní jednoty, k čemuž mají sloužit také monolitické státní organizace. Po občanech je vyžadována identifikace s národem a vládnoucí stranou. (Chazan 1999: 147–149)

Stranicko-centralizační režimy mají podobné znaky jako socialistické země, v jejichž ideologii a fungování se inspirovaly, a obvykle se nesou ve znamení marxisticko-leninistické ideologie. (Chazan 1999: 149–152)

Personálně-donucovací režimy jsou typicky diktaturou jednoho vůdce, který má kolem sebe pouze loajální skupiny (často množství příbuzných). (Chazan 1999: 152–153)

Populistické režimy mají mnoho společných rysů s režimy diktátorskými, rozdíl je ale v ochotě spolupracovat s různými skupinami obyvatelstva a vyslyšet jejich zájmy. Často jsou tyto režimy reakcí na režimy diktátorské, ideologie je rozvolněnější, režimy se zaměřují spíše na populistická než ideologická témata. (Chazan 1999: 153–155)

Režimy v kolapsu se týkají států, kde exekutiva vůbec nefunguje. (Chazan 1999: 155)

1.3.2 Typologie podle Michaela Brattona a Nicolase van de Walleho

Michael Bratton a Nicolas van de Walle přinesli na základě svého výzkumu afrických zemí v roce 1989 jiný pohled. Jejich hlavními kritérii je politická participace a politická soutěž. Dle Brattona a van de Walle je většina afrických režimů různou modifikací neopatrimoniálního režimu. Politické režimy pro africký kontinent tedy dělí na:

1. Plebiscitní one-party systémy
2. Vojenské oligarchie
3. Kompetitivní one-party systémy
4. Osadnické oligarchie (settler)
5. Vícestranické systémy

Pro první tři typy je charakteristickým znakem vláda silného jedince. Roku 1989 do těchto režimů spadalo 40 afrických zemí. Množství vícestranických systémů také vykazuje znaky personální vlády, především v zemích, kde se pravidelně nestřídají vládní strany. Pouze settlerské (osadnické) systémy mají blízko k byrokraticko-autoritářským centralizovaným režimům známým z jižní Evropy a Latinské Ameriky. (Bratton a van de Walle 2002: 77)

Plebiscitní one-party systém má především velmi omezenou politickou soutěž a masovou politickou participaci, posilovanou shora kampaní a rituály podporující vedoucí postavení vůdce a strany. Volby jsou kontolované, účast je téměř stoprocentní a mají plebiscitní formu. Tedy voliči volí pouze kandidátku bez možnosti měnit určené pořadí. Opoziční politické strany bývají zakázány. Tento systém byl hojně rozšířený především v letech následujících po získání nezávislosti a po upevnění získané moci. U civilních vlád se často stal prezidentem vůdce národněosvobozeneckého hnutí proti kolonizátorům, případně vojenští vůdci po první vlně vojenských převratů na přelomu 60. a 70. let. (Bratton a van de Walle 2002: 78–79)

Vojenská oligarchie většinou zakazuje volby a politické strany, všechna rozhodnutí vychází z úzkého vojenského vedení (případně s civilními poradci), lidu je pak ale prezentován jeden vůdce. Vojenský režim z pravidla vede generace mladších důstojníků a armáda zaujímá výrazné postavení ve společnosti, častým jevem je opora v populistické ideologii, i když neusilují o masovou

participaci občanů. Vojenská oligarchie je typickým režimem po státních převratech, kdy armáda svrhne starou vládu a slibuje přechod k civilní demokratické vládě. (Bratton a van de Walle 2002: 78–79)

Kompetitivní one-party systém je neobvyklou variantou k plebescitním one-party systémům a vojenským režimům. Liší se jistou umírněnou tolerancí v politické soutěži. Volby umožňují kandidaturu více členům a voliči mají omezenou volbu mezi kandidáty na jedné stranické kandidátce. Tyto režimy bývají velmi stabilní a nechází v nich často k vojenským převratům. Pokud opozice působí v malé míře a nepoškozuje a neohrožuje vládnoucí stranu, bývá v těchto režimech tiše tolerována. (Bratton a van de Walle 2002: 79–80)

Osadnické oligarchie mají své kořeny v byrokraticko-autoritářských režimech založených zde Evropany, kteří přebírali kontrolu státu. Tento typ režimu neřadíme mezi demokratické, často totiž popírají politická práva určitých etnických skupin, obvykle i s omezením volebního práva a bezpečnostními opatřeními, vyžadovanými a zabezpečovanými represivními složkami státu. Na jedné straně však tento režim povoluje široké politické soutěžení s volbami, volenými orgány, výměnou politických elit, nezávislými soudy a svobodou tisku, ale zároveň s velmi omezenou participací. Klasickým příkladem je třeba Jižní Afrika. (Bratton a van de Walle 2002: 81)

Hlavním rysem **vícestranických systémů** je vysoká účast a soutěživost politických skupin. Voliči mají plné volební právo, možnost svobodně kandidovat ve volbách a projevovat vlastní názory. Přes tyto demokratické prvky je v Africe charakteristické slabé postavení opozice a její zastrasování vládnoucí stranou. (Bratton a van de Walle 2002: 81–82)

1.4 Vlastní kritéria pro určování politických režimů

Protože členění politických systémů podle různých autorů zahrnuje pohled na mnoho států či úplně celý kontinent. Jedním z cílů této práce je, vytvořit takovou typologii režimů, která bude ucelená, režimů nebude mnoho a následně je bude možné aplikovat na politický vývoj Gambijské republiky. Typologii Naomi Chazanové i Michaela Brattona a Nicolase van de Walleho jsem porovnála a vybrala společné znaky jednotlivých režimů. Následně jsem vytvořila čtyři vlastní typy. Režimy v kolapsu jsem úplně vynechala, a to z důvodu, že v takových státech už politický systém vůbec nefunguje.

Jednotlivé režimy jsou v níže popasné typologii chápány jako uspořádání a vzájemný vliv politických stran. Dalšími kritérii je také počet jednotek stranického systému, jejich síla, charakter nositele politické moci a způsob realizace politické moci.

Nová typologie režimů zahrnuje následující:

1. Jednostranický hegemonistický režim
2. Jednostranický kompetitivní režim
3. Vojenský autoritářský režim
4. Vícestranický režim

Jednostranický hegemonistický režim se typický silnou osobností představitele státu a dominancí jedné politické strany. Přítomnost dalších stran není vyloučena, nicméně jejich síla a působení je značně ovlivněno a redukováno. Spravedlivá politická soutěž je v pravém slova smyslu znemožněna. Představitelům politických stran, kteří by chtěli vládu narušit hrozí pronásledování a věznění. V takovémto systému neexistuje vzájemná interakce politických stran a jedná se o nesoutěživý systém. Vedoucí postavení vůdce a strany může být posilováno prostřednictvím zvláštních rituálů a mechanismů. Konání voleb je pravidelné, avšak je s nimi manipulováno. Formálně i fakticky je soutěživost o moc znemožněna, a tím i její alternace mezi více subjektů. Dominantní vládnoucí strana získává opakovaně velmi vysoké procento hlasů. Politická soutěž s hegemonní stranou a slouží k vyvolání dojmu o demokratičnosti systému, ale moc se nachází výhradně v rukou prezidenta a byrokratického aparátu.

Jednostranický kompetitivní režim se vyznačuje určitou omezenou politickou soutěží. Volby jsou často kontrolované, účast je téměř sto procentní a mají plebescitní formu. Voliči si tedy volí pouze kandidátku bez další možnosti měnit předem dané pořadí kandidátů. Hlavou státu se stává osoba, která se výrazně prosadila při národněosvobozenckém hnutí proti kolonizátorům. Tento systém se vyznačuje vládou silného jedince a dominantní politickou

stranou. Stejně jako v předchozím případě, jiné strany mohou existovat, ale jejich vliv je omezován. Oproti předchozímu systému zde spatřujeme umírněnější přístup k opozici, pokud působí pouze v malé míře a nepoškozuje a neohrožuje vládnoucí stranu, bývá tiše tolerována. Voleb se účastní vysoké procento populace a vládnoucí strana získává opakovaně vysoké procento hlasů. Tento systém má rovněž vyvolávat dojem demokratičnosti.

Vojenský autoritářský režim je specifický tím, že se vláda nachází v rukách armády s významným vlivem silného jedince, konkrétně je stát veden skupinou vzniklou v armádě, jenž nebyla spokojena s předchozím režimem. Jedná se o systém, který nastává nejčastěji po státních převratech, kdy právě armáda svrhne starou vládu a slibuje přechod k civilní demokratické vládě. Všechna rozhodnutí vychází z úzkého vojenského vedení, které však může být doplněno o civilní poradce. Armáda zaujímá ve společnosti výrazné postavení. Oporu tento režim hledá v populistické ideologii, přestože ve skutečnosti neusiluje o masovou participaci občanů. Během období vlády tohoto režimu nejsou vůbec konány volby a je zakázáno i působení jiných politických stran.

Vícestranický režim se vyznačuje pluralitou politických stran a spravedlivou politickou soutěží. K typickým znakům tohoto režimu patří svobodné soutěživé volby, demokratické principy, klasická separace moci, a nikoliv její kumulace. Voliči mají plné volební právo a také možnost svobodně kandidovat ve volbách a projevovat své vlastní názory. Avšak i přes tyto možnosti je v Africe často charakteristické slabé postavení opozice.

2. Základní fakta o Gambii

Tato kapitola udává základní fakta o současných údajích, které se týkají Gambijské republiky jako je geografie a ekonomika země, složení obyvatelstva a životní podmínky. Následně přináší stručný popis koloniálního období v Gambii, procesu dekolonizace a vzniku republiky.

2.1 Geografie a ekonomika země

Současná Gambijská republika, přestože je se svou rozlohou 11 300 km² nejmenší zemí na africkém kontinentu (tedy vyjma několika ostrovních států), má více než 2 miliony obyvatel, přičemž téměř půl milionu gambijských občanů žije v aglomeraci hlavního města Banjul. Území je tvořeno nížinou kolem stejnojmenné řeky. Západní hranicí je pobřeží Atlantského oceánu a okolní hranice tvoří sousední Senegal. Gambie je tak úzkou enklávou v tomto asi osmnáctkrát větším státě. (CIA The World Factbook).

Stejně jako v mnoha dalších koloniích i zde byla slabá ekonomika a zanedbatelná infrastruktura, společně s velikostí, umístěním a tvarem území to napomohlo k názoru, že je jen otázkou času, kdy se Gambie stane součástí Sengalu. Koloniální skeptici se domnívali, že nemá žádné předpoklady k tomu stát se samostatnou, a označovali Gambii za „geografickou a ekonomickou absurditu“. Konsenzus spočíval v tom, že kolonie byla ve špatném stavu a ekonomická realita znesnadňovala optimistické vyhlídky na její sociální a politickou budoucnost. Ospalý a nekonfrontační sociální systém ale záhy poskytl zdroj útěchy a lepší vyhlídky na imperiální kontinuitu, obzvláště poté, co v dalších koloniích začaly projevy „neposlušnosti“. (Saine, Ceesay a Sall 2013: XXVII–XXVIII)

Na ekonomice země se podílí jako hlavní cestovní ruch a export podzemnice olejně. (Omosho, 2020, str. 49) Touto plodinou se zabývá i jediný rozvinutý průmysl v zemi – průmysl zpracovávající arašídový olej. Problémem je, že země od počátku všechny své prostředky alokuje na obchod s arašídou, který jí přináší veškeré příjmy, ale proto nezbývá prostor pro další potravinářské plodiny, jenž se kvůli tomu do země musí dovážet. Ve 20. století byla v Gambii patrná snaha o změnu, měla se zde začít pěstovat více rýže,

další farmy měly zaměstnat více lidí, zároveň se ve druhé polovině rozvinul boom investic ve třetím světě. Po splasknutí bubliny získání nezávislosti však mnohé nově vzniklé státy upadly do krize. (Saine, Ceesay a Sall 2013: 27–52)

2.2 Složení obyvatelstva

V Gambii od roku 1965 došlo k dramatickému vzrůstu obyvatelstva. Najdeme zde deset významných etnických skupin. Mezi největší z nich patří Mandinkové, kteří tvoří 36 % celkové populace země. Dalšími skupinami jsou potom Fulbové (22 %), Wolofové (14 %), populace Joly (11 %) a populace Serahuli (8 %). (Perfect 2008: 426) Souhrnná teritoriální informace Gambie (2020) uvádí, že 4 % populace jsou členové ostatních etnických skupin a 1 % populace Ne-Afričané.

Gambie je zemí, kde žijí převážně muslimové. V roce 1993 dosáhlo procento muslimů výše 95 % a přibližně 4% populace tvořili křesťané, z nichž většina jsou římský katolíci, zatímco zbytek patří k jiným náboženstvím. (Perfect 2008: 426) I přesto je však tento stát velmi obdivovaný jako sekulární stát bez náboženské netolerance a všech druhů fanatismu. Je to země, kde lidé žijí harmonicky uprostřed náboženských rozdílů, i když muslimské náboženství dominuje ostatním věřícím. (Omotsho 2020: 49)

Složení podle věkových skupin je následující: ve věku do 14 let eviduje Gambijská republika 40 % obyvatel. Ve věku od 15 do 64 let je evidováno 56,9 % obyvatel a nad 65 let věku je zde 3,1 % obyvatel. (Souhrnná teritoriální informace Gambie 2020: 2)

2.3 Životní úroveň v Gambii

V Gambii se setkáváme s překážkami sociálního začlenění a tvorby lidského kapitálu v podobě přístupu k produktivním pracovním místům, dobremu vzdělání, přístupu k základním zdravotním službám a základním službám sociální ochrany. Nezaměstnanost a nízká produktivita přispívají k nízkým příjmům, v městských oblastech čelí především ženy překážkám v hledání zaměstnání. Zdravotnictví je i přes úspěchy z minulosti pod velkým tlakem kvůli vysokému populačnímu růstu a současné zvyšující se nemocnosti. Nedostatek zdrojů a nedostatečné zaměření na primární zdravotní péči také

způsobuje velké obtíže. Podobně je na tom také úroveň vzdělání v Gambii. Gambie má také jednu z nejnižších úrovní pokrytí sociální záchranou sítí v Africe. Budoucí sociální udržitelnost závisí na poskytování vysoce kvalitních veřejných služeb. Politika musí reagovat na chudobu ve venkovských a městských oblastech, vysokou vnitřní migraci a rychlou urbanizaci a vytrvalost a také na genderové rozdíly. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic, 2020: 62)

Právě rozdíly mezi městy a venkovem a genderové rozdíly brání úloze trhů práce pomáhat domácnostem vymanit se z chudoby. Míra účasti na trhu práce v produktivním věku, tedy lidmi ve věku 15–64 let je vyšší než v mnoha jiných zemích SSA. Existuje však výrazná propast mezi městem a venkovem, a to zejména pro ženy. Celková účast na trhu práce v Gambii je 64,2 %, což je více než například v Senegal (60,6 %), Mali (59,4 %) a Sierra Leone (58,1 %). Trh práce na venkově odráží všudypřítomnost polosamozásobitelského zemědělství, kde muži a ženy pěstují plodiny a v menší míře i hospodářská zvířata. Muži mají obvykle tendenci pěstovat tržní plodiny jako je například podzemnice olejná a mají větší kontrolu nad příjmem než ženy. Jak již bylo uvedeno účast žen je značně omezená především na městských trzích práce: účast žen na trhu práce je pouze 37 % ve srovnání se 70 % u mužů. Nízká míra účasti na trhu práce pro ženy znamená nejen ztrátu produktivity, ale také je činí v závislé na výdělcích mužů. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: 62)

V současné době je v Gambii asi 30 % populace mládeže v produktivním věku kategorizováno jako osoba bez vzdělání, zaměstnání nebo školení (NEET). V městských oblastech mluvíme asi o 25 % mladých mužů a 50 % mladých žen. To může vést k novým formám sociálních rizik, zejména právě v městských oblastech. Byl zahájen the European Union' s Youth Empowerment Program, který má za úkol kvalifikovat mladé a propojit je s trhy práce. Míra nezaměstnanosti je v celostátním měřítku rovna 10 %. Toto číslo je snižováno zmiňovanou nízkou hodnotou nezaměstnanosti na venkově (pouze 2,9 %). Všechny uvedené faktory přinášejí riziko negativního sociálního chování, zvyšování kriminality apod. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: 62–63)

Na zaměstnání má samozřejmě vysoký vliv také vzdělání. Nedostatek dovedností snižuje produktivitu a omezuje výtěžky z trhů práce. Výsledkem je kombinace politické nestability, ekonomické stagnace a nedostatku domácích pracovních míst v podstatně pracovní migraci, domácí i mezinárodní. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: 64–65)

Finanční prostředky, které jsou tu věnovány oblasti vzdělávání nejsou dostatečné. Vláda vynaložila významné úsilí ke zvýšení počtu žáků a studentů na všech úrovních vzdělávání. V roce 2006 se podařilo dosáhnout úplné parity pohlaví prostřednictvím úrovní základního a středního vzdělání. Vláda vyvinula rovněž značné úsilí řešit výzvy v oblasti kvality a dosáhla pokroku v oblastech, jako je kvalifikace a nasazení učitelů, v integraci osnov veřejných škol a v zavedení technologií do škol. Celkové výdaje na všech úrovních vzdělávání představovaly však pouze 3,2 % HDP ve srovnání s SSA, kde je výše průměrných výdajů rovna 4,5 %. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: 69–70)

Gambijská vláda se však snaží pokračovat v inovacích a rozvoji vzdělávání. Poté, co bylo zjištěno nízké skóre čtení, vláda od té doby provádí vzdělávání učitelů nižších ročníků s cílem zlepšit gramotnost. Nedávné testy EGRA ukázaly významné zlepšení ve znalostech zvuků písmen a rozpoznávání slov. Čtení s porozuměním je však stále nízké. Problematický je zde i přístup ke vzdělání. Oproti průměru SSA je nižší. Zápis k primárnímu vzdělávání probíhá asi u 87 %, ale z toho dalších 30 % dětí ve věku 7–12 let ze školy odejde nebo do ní bylo zapsáno, ale školu nenavštěvovalo. Situace středního vzdělávání je pak ještě horší. Rovnost pohlaví na předškolní, primární a sekundární úrovni byla zajištěna, ale na terciární úrovni stále zaostává. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: 70)

Poskytování služeb ve zdravotnictví zůstává pod tlakem vysokého populačního růstu a vysoké nemocnosti a úmrtnosti. Roční míra růstu populace je 2,9 %, z velké části je způsobena vysokou celkovou měrou plodnosti (4,4) a nízkou prevalencí moderní antikoncepce.

Nedostatek zdrojů a přílišné zaměření na terciární péči jsou omezujícími faktory pro všeobecné zdraví. Vládní politiky a strategie v oblasti zdraví se zaměřují na dosažení univerzálního zdravotního pojištění. Vládní výdaje na zdravotnictví však představují pouze 1,1 % HDP, což je mnohem

méně než doporučených 15 %, jak bylo dohodnuto v Deklaraci z Abujy z roku 2001. V gambijském tříúrovňovém zdravotním systému výdaje na zdravotnictví do značné míry navíc upřednostňují terciární (24 %) a sekundární (23 %) péči před nákladově efektivnější primární zdravotní péčí (0,01 %), což je způsobeno přílišnou vertikalizací ve vládě. Velký pokrok Gambie učinila v oblasti imunizace dětí. V současnosti je zde využíváno očkování základními antigeny, a to dokonce u většiny dětí. Významně se také snížilo procento lidí nově nakažených HIV. Gambijci jsou však zatěžováni chorobami vyplývající z kombinace chudoby a nedostatečné zdravotní péče. Jedná se například o infekci dolních dýchacích cest, předčasný porod, průjmová onemocnění, malárie. Klíčovými rizikovými faktory jsou především podvýživa, špatné životní podmínky, špatný přístup k vodě, zdraví a hygieně. Podvýživu označujeme také jako nejrizikovější faktor v oblasti předčasného umírání či zdravotního postižení. Ke zmíněnému onemocnění dýchacích cest zase přispívá spalováním tuhých. K průjmovým onemocněním zase přispívá nedostatek hygieny. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: 65–67)

Abychom dětem zajistili dobrý vývoj, mělo by získat přístup ke třem hlavním faktorům:

1. adekvátní jídlo a péče
2. čistá voda, kanalizace, a hygiena (WASH)
3. zdravotnické služby

Momentálně má však ke všem těmto třem faktorům současně přístup pouze 5 % dětí a 19 % nemá přístup k žádnému z nich. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: 67–68)

Pokud jde o dostupnost zdravotnických služeb, většina obyvatel má relativně vysoký přístup k zařízením, ale ty jsou nerovnoměrně distribuovány. Přibližně 88 % lidí uvádí bydlení do 30 minut od zdravotnického zařízení, což představuje vysokou úroveň dostupnosti. Dojde-li však na mimořádné situace v oblasti veřejného zdraví, Gambie nemá příliš dobré výsledky. Gambie se podpisem International Health Regulations (IHR) v roce 2005 zavázala, že bude rozvíjet a posilovat specifické vnitrostátní kapacity v oblasti veřejného zdraví, že určí prioritní oblasti činnosti, vypracuje národní prováděcí plány IHR a bude udržovat současné kapacity a pokračovat v budování a podle potřeby je časem posilovat. Společná externí hodnocení v září 2017

však hodnotila gambijské základní schopnosti IHR předcházet rizikům a mimořádným událostem v oblasti veřejného zdraví, odhalovat je a reagovat na ně v devatenácti technických oblastech, které byly hodnoceny na škále 1 až 5, kdy jednička znamená, že je na tom země velmi špatně a pětka ukazuje nejvyšší skóre. Oblast imunizace byla hodnocena stupněm 4, ale jednalo se o jedinou oblast, která byla hodnocena jinak než 1 nebo 2. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: 69)

2.4 Historický kontext

2.4.1 Období kolonialismu

Jak uvádí Harry A. Gailey (1964: 18), v polovině 15. století po objevení Madeiry Portugalci pokračovali dále na jih, při objevení Kapverdských ostrovů již byli pouze 90 mil od Gambie. Po zřízení prvních obchodních stanic na pobřeží se několikrát vypravili na plavbu proti proudu řeky Gambie, avšak další objevování křesťanům komplikovalo nepřátelství náčelníků tehdejší říše Mali společně s rozpínáním právě islámského náboženství.

V roce 1588 následník portugalského trůnu prodal exkluzivní práva k obchodování na řece Gambii Angličanům. (Ferguson 2003: 49) Během konce 17. století a po celé 18. století, Velká Británie a Francie nepřetržitě bojovala za politickou a obchodní nadvládu v regionech Senegalu a Gambia Rivers. Vládla zde neutuchající francouzsko-britská rivalita. (Nnaocha 2015: 56)

Gambie je malá země ležící na dvou březích stejnojmenné řeky. Právě tato řeka společně s přístupem k Atlantskému oceánu, byly během koloniálního období strategickými aktivy pro země jako Portugalsko, Anglie a Francie. V roce 1783 Versailleská smlouva přiřkla Velké Británii řeku Gambii. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: XII) Francouzi si udrželi malou enklávu v Albredě na severním břehu řeky Gambie, která byla postoupena Spojenému království až v roce 1857, a to výměnou za Portendickem, který je nyní v moderním Senegalu. (Nnaocha 2015: 56)

V roce 1889 smlouva s Francií poskytla Velké Británii pevnou kontrolu nad cennou řekou a atlantickým pobřežím kolem Velkého Banjulu. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: XII) Gambie se tak stala britskou korunní kolonií. (Nnaocha 2015: 57)

Řeky Gambie i Senegal byly využívány evropskými koloniálními mocnostmi jako vchody na západoafrického území, především pro kolonizační, osídlovací a obchodní účely. Navíc protože Senegal i Gambie byly geograficky a strategicky umístěné, byly používány jako přepravní body do Ameriky během transatlantického obchodu s otroky. Existovaly zde místa, která se vyznačovala rozsáhlým obchodem s otroky, jako byl ostrov Goree (u pobřeží Dakaru) a ostrov Fort James na břehu řeky Gambie. (Nnaocha 2015: 18)

Po staletí byla Senegambie centrem západoafrického obchodu s otroky. Britové zakázali obchod v roce 1807, ale vnitřní obchod s otroky pokračoval až do konce 19. století. (EASO Country of Origin Information Report – The Gambia Country Focus 2017: 14)

V roce 1901 získala Gambie vlastní výkonnou a zákonodárnou moc a postupně směřovala směrem k samosprávě. Vyhláška z roku 1906 zrušila úplně otroctví v zemi. (Nnaocha 2015: 57)

Během druhé světové války bojovaly gambijské jednotky se spojenci v Barmě. Banjul sloužil jako zastávka pro U.S. Army Air Corps a přístav pro spojenecké námořní konvoje. (Nnaocha 2015: 57)

Koloniální vláda v Gambii zanechala silnou předpojatost měst, která znamenala, že městská elita dostávala většinu sociálních, politických a ekonomických příležitostí. Přestože venkovským oblastem (protektorátu) byla věnována menší pozornost a zdroje, jsou pro ně charakteristická silná, soudržná společenství, často utvářená kmenovými liniemi, částečně odrážející potřebu soběstačnosti. (The Gambia – Systematic Country Diagnostic 2020: XII)

2.4.2 Dekolonizace

Po druhé světové válce začaly některé africké země vyjednávat o nezávislosti se svými kolonizátory, přičemž v roce 1961 již pouze Gambie zůstává jako jediná oblast v západní Africe stále pod britskou kontrolou. Sama Gambie se obávala, že je příliš malou a příliš chudou zemí na to, aby bylo možné považovat nezávislost za životaschopný cíl. V roce 1949 tehdejší guvernér Percy Wyn-Harris navrhnul řešení „Channel Islands“, pod tímto řešením by Gambie dosáhla vnitřní samosprávy, ale nadále se měla spoléhat na Británii v takových záležitostech, jako je obrana, zahraniční zastoupení, a hospodářský rozvoj. Tento plán byl však opuštěn v roce 1951 po pádu Labouristické vlády

ve Velké Británii. Následně tedy v roce 1955 konzervativní vláda navrhla přijetí „Malty Plan“, který předpokládal, že Gambie získá omezenou samosprávu a zároveň vyšle zástupce do britského parlamentu. Nicméně ani tento plán nebyl přijat. Wyn-Harrisův nástupce Sir Edward Windley, který se stal guvernérem v roce 1958 zase podporoval spojení Gambie se sousedním Senegalu, který dosáhl své nezávislosti v roce 1960. Avšak většina Gambijců preferovala nezávislost s vlastním panovníkem tak, jak tomu bylo dosaženo ve většině jiných zemí britské Afriky. (Hughes, Perfect 2008: Introduction XLVI–XLVIII)

Ústava Sira Edwarda Windleyho z roku 1959 (která vstoupila v platnost v květnu 1960) stanovila přímé volby sedmi koloniálních a 12 protektorátních křesel v nové Sněmovně reprezentantů, která nahradila Legislativní radu. Schopnost náčelníků ovlivňovat ústřední politiku byla však výrazně omezena, protože Konference protektorátních náčelníků měla právo volit pouze osm členů z 35. (Hughes, Perfect 2008: Introduction XLVIII–XLIX)

V roce 1959 byla vytvořena malou skupinou vzdělaných provinciálů, usilujících o to, aby politická moc nebyla převedena na městskou elitu Protektorátní lidová strana, pozdější Lidová pokroková strana (PPP – z anglického Protectorate People's Party/People's Progressive Party). Do čela této strany byl vybrán Dawda Kairaba Jawara. Vzhledem k povaze Windleyovy ústavy se však nepodařilo určit jednoznačného vítěze. Kvůli nejasnostem ohledně stranické příslušnosti některých kandidátů byly výsledky sporné. Je však nejpravděpodobnější, že PPP získala devět křesel (osm v protektorátních a jedno koloniální). Protože Jawara a PPP by neměli podporu, rozhodl se Windley jmenovat gambijským hlavním ministrem P. S. N'Jie. Jawara a druhý ministr PPP okamžitě odstoupil z vlády na protest. (Hughes, Perfect 2008: Introduction XLIX)

Na základě uvedených událostí bylo jasné, že ústava z roku 1960 není uspokojivá. V roce 1962 se konaly nové volby, v nichž PPP získala 58 procent odevzdaných hlasů ve 26 volebních obvodech a získala 18 křesel. Premiérem se stal Dawda Jawara v čele vlády PPP. (Hughes, Perfect 2008: Introduction L)

Ještě před volbami v roce 1962 bylo zřejmé, že během krátké doby Gambie získá svou nezávislost, ačkoli v Británii stále existovaly vážné pochybnosti o tom, zda to tato země dokáže. (Hughes, Perfect 2008: Introduction L)

V říjnu roku 1963 byla Gambii udělena plná samospráva, přičemž Jawara se stal předsedou vlády. Britská vláda také souhlasila s Jawarou, že před přenosem moci nejsou nutné nové volby. 18. února 1965, se Gambie stala nezávislým národem ve společenství, a to jen necelé čtyři roky poté, co guvernér Windley jmenoval hlavního ministra s velmi omezenými pravomocemi. (Hughes, Perfect, 2008, Introduction str. L)

2.4.3 Získání nezávislosti

Lídrem strany PPP se stal Dawda K. Jawara. Jawara pocházel z etnika Mandinka, jež má v Gambii největší zastoupení a svůj program postavil proti dlouhodobému přehlížení obyvatelstva Protektorátu. (Fiala 2015: 126)

Politické strany zastupující zájmy vnitrozemských obyvatel získaly v Gambii v 60. letech rozhodnou většinu nad pobřežními elitami a tak mohla být v poklidu vyhlášena 18. 2. 1965 nezávislost. (Iliffe 1995: 297) Roku 1962 po volbách do Legislativní rady byla Gambii udělena plná samospráva a zároveň byla sestavena první autonomní vláda. (Klíma 2012: 350)

Krátce poté, co se země stala konstituční monarchií v rámci Commonwealthu však vláda navrhla přeměnu na republiku se zvoleným prezidentem, který by nahradil britského monarchu jako hlavu státu. Návrh nebyl nejprve schválen, protože neobdržel dvě třetiny hlasů. Republikou se Gambie stala až 24. dubna 1970 po uspořádaném referendu. (Nnaocha 2015: 73–74)

Prezidentem první republiky byl bývalý předseda vlády Dawda Jawara. Do roku 1994 byl ještě pětkrát znovuzvolen. (EASO Country of Origin Information Report – The Gambia Country Focus 2017: 62)

Dalšímu politickému vývoji se budu věnovat v kapitole 3, která podrobně rozebírá jednotlivá období Gambijské republiky.

3. Politický vývoj Gambie

Následující kapitola popisuje pomocí metody případové studie jednotlivá období politického vývoje Gambijské republiky. Je členěna do čtyř podkapitol. První republika je definována dlouhým obdobím vlády jedné strany od získání plné nezávislosti 1970 až do roku 1994. Následuje krátká etapa převratu a nastalého vojenského režimu v letech 1994 až 1996. Takzvaná druhá republika se datuje od roku 1996 do překvapivých voleb 2016. Poslední podkapitolou je jiskra naděje pro demokracii s novým prezidentem od roku 2016 do současnosti.

3.1 První republika

Mluvíme-li o gambijské první republice, neodmyslitelně si ji spojíme se jménem Dawda Jawara, který vedl Gambii k nezávislosti od britské nadvlády. Poté předsedal zemi, když se Gambie stala na pohled jednou z nejdéle fungujících afrických demokracií. (Turkewitz 2019)

Jawara byl dlouho oslavován za podporu tolerance, lidských práv a právního státu v době, kdy v subsaharské Africe dominovalo spíše autoritářství a vojenské režimy. Byl prezidentem svého malého západoafrického národa až do roku 1994, kdy se nekrvavým pučem dostal k moci Yahya Jammeh, (Turkewitz 2019), o čemž bude následující kapitola.

Dawda Kaibara Jawara se narodil 16. května 1924 v Barajally Tenda, v malém městečku v gambijském vnitrozemí, ještě v době, kdy byl národ pod britskou nadvládou. Jeho matka, Mama Fatty, byla žena v domácnosti; jeho otec, Almami Jawara byl obchodník. Jawara studoval veterinu na univerzitě v Glasgow. Po návratu do Gambie konvertoval z islámu na křesťanství, přijal jméno David a oženil se s křesťankou Augustou Mahoneyovou. Pracoval jako veterinář a byl hlavním veterinárním úředníkem země, když se rozhodl vstoupit do politiky. Získal mnoho kontaktů, když cestoval po venkově a očkoval skot. Jawara byl muž skromných schopností, ale v roce 1965 vyjednal Gambii samostatnost jako součást vlny osvobozeneckých hnutí, která v 60. letech přetvořila africký kontinent. V roce 1970 byl zvolen prvním prezidentem Gambie. (Turkewitz 2019)

Byl přesvědčen, že Gambie musí následovat kroky sousedních zemí, včetně Ghany, Guineje a Nigérie, a osamostatnit se od kolonizátorů. Protože v té době nebylo v Gambii mnoho vzdělaných lidí, protože to nebylo žádoucí, Jawara se stal jedním z nejméně vzdělaných lidí ve své zemi a za vůdce si jej vybrali členové nové Lidové pokrokové strany (PPP). Strana obecně upřednostňovala kapitalistický rozvoj a liberální demokracii, přičemž se spoléhala na mezinárodní pomoc. (Turkewitz 2019)

Jeho úspěch byl od samého počátku nepravděpodobný. Zdědil systém špatných sociálních služeb, včetně omezeného počtu škol a nemocnic, a exportní ekonomiky založené převážně na podzemnici olejné. Podporoval však diverzifikaci zemědělství a většinou se vyhýbal extravagantním výdajům, čímž si získal obdiv. Příležitost spatřoval také v podpoře cestovního ruchu. (Turkewitz 2019)

Na konci sedmdesátých let byla Gambie vnímána jako země, která sice nemá žádné prestižní projekty, žádné grandiózní výdajové projekty, ale nemá ani žádné politické vězně, žádnou armádu a žádný rozpočet na obranu. Volby v tomto státě byly považovány asi za nejčistší na kontinentu. Byla také oceňována za existenci opozičních stran a svobodného tisku. Někteří v Gambii však chtěli rychlejší zlepšení. Jedna z největších výzev přišla v roce 1981, kdy mladý marxista jménem Kukoi Samba Sanyang vedl pokus o puč. V té době byl Jawara v Londýně na svatbě prince Charlese a Diany. Bez armády se Jawara musel spolehnout na slovo prezidenta Abdou Dioufa ze sousedního Senegalu, že vysílá vojáky, aby vytlačili povstalce. Pokus o převrat opravdu selhal a Jawara se vrátil do hlavního města. Úředníci stanovili počet obětí v Gambii, včetně rebelů a civilistů, na minimálně 500. (Turkewitz 2019)

Jawara udržoval konkurenceschopný stranický systém a konal svobodné a spravedlivé volby. Po získání nezávislosti jeho strana zvítězila ve všech všeobecných volbách. V Gambii rozdělené mezi mnoho etnických skupin mluvících různými jazyky Jawara prokázal velkou zručnost při vytváření široké demografické koalice, která spojuje „nevzdělaný venkovský lid“ s městskou elitou. (Turkewitz 2019)

Po pokusu o převrat Dawda Jawara usoudil, že už je nutné vybudovat vlastní armádu a spojil Gambii se Senegalem v Senegamské konfederaci:

„Sir Dawda Jawara, prezident Gambie, formálně spojil svůj malý západoafrický národ se Senegalem, bylo oznámeno včera večer. Nová konfederace se jmenuje Senegambia.“ (The New York Times: 1981)

17. prosince 1981 podepsala dohodu o konfederaci. Konfederace států Senegambia měla podobu takovou, že prezidentem byl prezident Senegalu a prezident Gambie se stal viceprezident Senegambia. Konfederace spojila ozbrojené síly obou národů a sjednotily své ekonomiky a měny. Konfедераční parlament se skládal ze 2/3 ze Senegalců a z 1/3 z Gambijců. (EASO Country of Origin Information Report – The Gambia Country Focus 2017: 14)

Podle oficiálního oznámení v Banjulu se Senegal a Gambie rozhodly spojit v konfederaci. Stalo se to necelé čtyři měsíce poté, co senegalská vojska pomohla siru Dawdovi zmařit pokus o převrat. Populace Gambie je 570 000, což je desetina velikosti Senegalu. V čele Senegambia je senegalský prezident Abdou Diouf. V oznámení Banjul se uvádí, že Senegambia bude považovat za nejvyšší prioritu integraci bezpečnostních a vojenských sil a „měnovou a hospodářskou unii“. (The New York Times 1981) Gambie však v roce 1989 z konfederace ustoupila. (EASO Country of Origin Information Report – The Gambia Country Focus 2017: 14)

Gambie byla od získání nezávislosti prezidentskou republikou, kdy prezident je hlavou státu i hlavou vlády. V Gambii jako v jedné z prvních afrických zemích vládl vícestranický/pluralitní systém, Výkonnou mocí byla vláda a legislativní moc byla svěřena parlamentu. Ústava Gambie z roku 1970 rozdělila vládu na nezávislé výkonné, zákonodárné a soudní odvětví.

Období první republiky bylo v Gambii vnímáno pozitivně díky vícestranickému systému, který byl ještě v tomto období pro africké státy výjimečný. Nicméně i přesto, že Jawarova vláda byla po dlouhá léta legitimizována opakovanými volbami, opozice nemohla získat významnější pozice v důsledku většinového volebního systému. Z voleb vždy s velkou převahou vzešla PPP – Lidově pokroková strana, díky níž byl Jawara opakovaně volen prezidentem Gambie.

Široké řadě stran bylo povoleno účastnit se relativně otevřené politické soutěže. Volby byly tajné a platilo všeobecné volební právo pro dospělé. Existovala však jedna dominantní strana – PPP, která se soustředila okolo osobnosti Dawda Jawara. Dalším stranám bylo dovoleno existovat, avšak mimo

centrum moci a v případě, že neohrožují kontrolu PPP nad státem. Opozičním stranám bylo jejich působení dovoleno především pro splnění určitých ústavních legitimit a vytvoření tváře vícestranického systému. Tyto strany však byly velmi slabé a existovaly pod neustálou hrozbou vyloučení z politického systému. (Carlene 2000: 168–169)

Opozici nebyl umožněn rovnocenný přístup k potřebným zdrojům, bylo jí bráněno v šíření informací. Opozice je v této době označována za bezmocnou a bez přístupu ke státním zdrojům. Neměla také žádnou účinnou roli při udržování demokratického systému a potřebné zdroje k poražení PPP. To bylo také důvodem, proč Gambijci, ačkoli si uvědomovali stav politické situace ve své zemi, opoziční strany ve volbách příliš nevolili. Dalším důležitým problémem, který ovlivňoval volby bylo kupování hlasů. Vládní úředníci PPP připustili, že někteří lidé prodali svou voličskou registraci, že byly odebrány hlasovací lístky opozice apod. Právě chudoba obyvatelstva přispívala k tomu, že se často rozhodli prodat svůj hlas výměnou za zdroje každodenní potřeby. Dále pak probíhala registrace voličů konkurenčních stranických systémů, tyto voliče pak označovala za nelegitimní, a tím zajistila své vítězství. V devadesátých letech se PDOIS obrátila na soud a legitimitu voleb chtěla řešit právě soudní cestou, nicméně žádný soudce, navíc jmenovaný touto vládou si nedovolil legitimitu voleb zpochybnit. (Carlene 2000: 179)

Podle uvedených informací je zřejmé, že vláda za první republiky, která se z prvopočátku tvářila demokraticky, se stávala čím dál více režimem jedné dominantní strany a čím dál více autoritářská. Strana PPP byla jednoznačně dominantní vládnoucí stranou Gambie, politická soutěž byla velmi omezena, moc PPP naopak podporována kampaní a rituály shora. Volby byly touto stranou kontrolovány a účast byla velmi vysoká. Opoziční strany, ač nebyly zakázány, byly ve své působnosti velmi omezeny.

3.2 Státní převrat 1994

Na počátku 90. let narůstala v Gambii nespokojenost s Jawarovým režimem. (Wiseman 1996) Mnoho občanů nakonec ztratilo víru ve stranu, která měla tolik moci. Ambiciózní program hospodářského oživení navíc otevřel dveře další a další korupci, což dále narušilo důvěru ve vládu a stranu Jawary. (Turkewitz 2019)

Nespokojenost se začala silně projevovat i v armádě. Dne 22. července 1994 byl politický systém malého západoafrického státu Gambie vystaven náhlým a dislokujícím změnám. V ten den byl započat státní převrat, kterému se podařilo svrhnout vládu Dawdy Kairaba Jawary a jeho Lidové pokrokové strany (PPP), která zde vládla od získání nezávislosti v roce 1965. Převrat byl vedený mladým poručíkem Yahyou Jammehem. Puč byl nekrvavý a bylo ho dosaženo velmi snadno, což překvapilo i jeho samotné aktéry. (Wiseman 1996: 917)

Dawda Kairab Jawara odešel do exilu do Velké Británie. Jawarovi a jeho doprovodu byl umožněn bezpečný průchod do Senegalu, odkud odjel na americké válečné lodi, která byla ukotvena u pobřeží Banjulu. Žil v exilu v Londýně. (Hughes, Perfect 2008: Introduction LV)

Po dobu dvou let zemi řídila Prozatímní rada pro ozbrojené síly (AFPRC) vedená Jammehem. V roce 1996 byl pak Jammeh potvrzen jako prezident ve volbách a znovuzvolen v letech 2001, 2006 a 2011. (EASO Country of Origin Information Report – The Gambia Country Focus 2017: 14)

AFPRC zrušila ústavu z roku 1970, postavila mimo zákon stávající politické strany, s výjimkou radikální Lidové demokratické organizace pro nezávislost a socialismus (PDOIS), a zatkla ty členy vlády, kteří v zemi zůstali. Čistka proběhla také ve státní službě. Převrat byl proveden jako reakce na tyranii, korupci a neúspěch rozvoje země, společně se stížnostmi armády. (Hughes, Perfect 2008: Introduction LV)

V armádě byli nespokojeni především mladí důstojníci, kteří neviděli žádnou perspektivu ve své práci, protože vyšší pozice zaujímalí hlavně Nigrijci, což bylo zapříčiněno vojenskými smlouvami, na základě, nichž měla Nigérie Gambii pomoci s budováním její armády. Právě Jammeh patřil do jednotky, jež nedostala zapláceno za účast na mírové misi v Libérii. (Thomson 2004: 137)

Prozatímní rada pro ozbrojené síly se těšila velké popularitě především mezi mladými lidmi. Ostatní skupiny byly s její podporou opatrnější. AFPRC si chtěla získat podporu širší veřejnosti, a tak se snažila přislíbit nejrůznější reformy a rehabilitaci ekonomiky prostřednictvím znovuoživení turismu. Byla zřízena řada vyšetřovacích komisí k potrestání zkorumpovaných politiků a úředníků a byla projevena snaha získat zpět ukradený veřejný majetek. I přesto však většina Gambijců chtěla, aby návrat k zvolené civilní vládě proběhl co nejrychleji. Gambijci trvali na maximálně dvouletém přechodném období. AFPRC původně rozmýšlelo nad čtyřletým přechodným obdobím. Jammeh však jako reakci na hlasy Gambijců oznámil nový přechodový program, který má být dokončen v roce 1996. (Hughes, Perfect 2008: Introduction LVI–LVII)

Prozatímní rada pro ozbrojené síly, respektive sám Jammeh musel čelit několika pokusům o své svržení, a to i ze strany některých ostatních členů Rady Sanou Sabally a Sadibou Hydarou. Na počátku roku 1997 se konaly volby do nového parlamentu, přejmenovaného na Národní shromáždění. (Hughes, Perfect 2008: Introduction LVII)

Přechod však nebyl bez diskuse. AFPRC prosadilo novou ústavu, která byla pro Jammeha jako kandidáta na prezidenta šitá na míru. AFPRC se transformovala v politickou stranu APRC, z anglického Aliance for Patriotic Reorientation and Construction, což do českého jazyka překládáme jako Alianci pro vlastenecké přesměrování a výstavbu. Jammeh se stal předsedou této strany, a právě také kandidátem na prezidenta. Co se týče výše zmíněných bodů ústavy, které právě Jammehovi pomohly uspět ve volbách, jedná se o snížení požadavku na minimální věk kandidáta tak, aby mohl on sám kandidovat, a naopak horní hranice zase vyloučila některé politické veterány, kteří by se mohli stát jeho Jammehovými vážnými soupeři. (Hughes, Perfect 2008: Introduction LVII)

Volby skončily vítězstvím Jammeha, který získal 56 % a parlamentní volby vyhrála APRC, která získala 33 ze 45 křesel. Ačkoli byly volby některými jinými stranami kritizovány, jak již bylo zmíněno, v následujících letech Jammeh své vítězství obhájil. (Hughes, Perfect 2008: Introduction LVII)

Yahya Jammeh však vládl způsobem, proti kterému jeho předchůdce Dawda Jawara tolik bojoval. Nový vůdce postavil mimo zákon opoziční politické strany, zastřelil neposlušné novináře a vyslal vojáky, aby zaútočili na demonstranty. Politické podmínky v Gambii pak byly v tomto období srovnávány dokonce s podmínkami v Severní Koreji. (Turkewitz 2019)

V rámci procesu přechodu zřídila Rada pro prozatímní vládu ozbrojených sil (AFPRC) vyhláškou v březnu 1995 Komisi pro kontrolu ústavy (CRC). V souladu s harmonogramem přechodu k demokraticky zvolené vládě vypracovala komise novou ústavu pro Gambii, která byla schválena referendem v srpnu 1996. Ústava stanoví prezidentský systém, jednokomorový zákonodárný sbor, nezávislé soudnictví a ochranu lidských práv. Podle ústavy je prezident volen hlasováním na pětileté funkční období. Prezident jmenuje viceprezidenta a členy kabinetu. Zákonodárnou moc má Národní shromáždění, které se skládá z 53 členů, kteří jsou též voleni na pětiletá období. Většina členů je volena, pět jich jmenuje prezident. Ústava stanoví všeobecné volební právo pro občany starší 18 let. Ačkoli ženy zastávaly legislativní křesla a pozice v kabinetu, jejich počet byl malý.

Gambie se od ostatních afrických zemí poněkud odlišuje, pokud se podíváme na roli armády, kterou hrála v politice této země. V subsaharské Africe se v mnoha zemích armáda chopila moci již v 60. a 70. letech, nicméně Gambie neměla po rozhodnutí z roku 1958 armádu žádnou. V Gambii se začala armáda formovat teprve po roce 1981. V tomto roce byl totiž spáchán atentát na prezidenta Jawaru a rozhodnutí o neexistenci armády bylo odsouzeno a policie a polovojenské síly, které do této doby měly zajišťovat bezpečnost státu, byly považovány za nedostatečnou bezpečnostní ochranu. (Carlene 2000: 180)

Po vzniku armády, se ona sama stala novým uchazečem o moc ve státě. Její velikost a moc se zvětšovala a bylo jí přiděleno určité procento ze státního rozpočtu na úkor školství a zemědělství. V letech 1988/89 došlo ke 102 % nárůstu vojenských výdajů. Armáda rostla a získala schopnost uchopit se moci v dominantním systému jedné strany. (Carlene 2000: 181) Cehož využila ve svůj prospěch během zmiňovaného puče z 22. července 1994.

Převrat z roku 1994 proběhl hladce a bez odporu domácí i zahraniční strany. Reakce veřejnosti byly složité, na jednu stranu ihned nebylo potvrzeno převzetí moci armádou, ani empatie se stížnostmi armády, nicméně byla podporována myšlenka, že konečně byla přerušena vláda PPP. Armáda však byla vyzývána, aby vojenská vláda byla co nejrychleji přešla zpět k vládě civilní. (Carlene 2000: 181–182)

Ačkoliv Prozatímní vládnoucí rada (AFPRC) slibovala před okolním světem, že v zemi není plánována diktatura, kroky, které byly po jejich uvedení k moci učiněny, toto tvrzení vyvracejí. Byla pozastavena ústava, zakázány všechny politické strany a po soumraku byl zaveden zákaz vycházení. Dále pak byli zatčeni všichni političtí oponenti. (Carlene 2000: 182)

Toto období můžeme označit za vojenskou oligarchii podle Brattona a van de Walleho. Rozhodnutí skutečně vycházela z úzkého vojenského vedení, byly zakázány politické strany. Podle Brattona a van de Walleho je země většinou vedena vede generací mladších důstojníků a armáda zaujímá výrazné postavení ve společnosti. Dále pak je častým jevem opora v populistické ideologii, což se v Gambii projevilo například návrhem Vision 2020, kdy AFPRC představila návrh transformace Gambijské republiky během 25 let, kdy se Gambie měla stát finančním centrem, turistickým rájem, obchodním, exportně orientovaným zemědělským a zpracovatelským národem prosperujícím z politiky volného trhu. Dále se tento návrh zaměřoval na podporu soukromého trhu, na podporu vzdělávání, kvalifikovanosti, zdravotnictví, soběstačnosti a podporu obyvatelstva tak, aby bylo dosaženo vyšší životní úrovně pro všechny v rámci vládního systému, který měl být založený na demokracii. (Carlene 2000: 183)

Přechod k civilní vládě byl proveden pomocí přechodného programu. Tento program měl údajně zajistit, aby Gambie dosáhla národního pokroku a udržitelného životního rozvoje. Cílem mělo být zavést a posílit demokratické a správní instituce a procesy za účelem podpory účasti veřejnosti zejména u žen. To by vyžadovalo posílení vládní politiky, vytváření kapacit, posilování participativní demokracie, decentralizace autority a odpovědnosti, restrukturalizaci institucí veřejné správy a posílení soudního systému. (Carlene 2000: 183–184)

Přechodný program měl být proveden ve dvou fázích. Fáze jedna zahrnovala návrat k demokratické ústavě, avšak ta byla následně dvaapadesátkrát pozměněna, což umožnilo erozi občanských svobod, omezení politických oponentů a zpřísnění moci v rukou prezidenta Jammeha. (Carlene 2000: 183)

Též plánovaná transformaci země podle Vision 2020, zmíněná výše, nebylo možné realizovat. Gambie se v následujících letech stala naopak jednou z nejvíce závislých zemí na světě. V roce 2006 byla v Gambii jedna z nejvyšších úrovní vnější pomoci na obyvatele v Subsaharské Africe. (Carlene 2000: 183)

Druhou fází pak mělo být řešení střednědobých a dlouhodobých aspektů v oblasti správy věcí veřejných posílením vládních institucí a podpory populární účasti. Druhá fáze byla od počátku plánována až do období druhé republiky. Pro tento přechodný program byla poskytnuta i finanční podpora od zahraničních dárců. Od těchto dárců byl sice vyvíjen tlak na urychlení přechodu k civilní vládě a panovaly obavy z průběhu voleb a obnovy liberální demokracie, nicméně netrvali na tom, že proces vedoucí k přechodu musí být demokratický, a tedy Yahya Jammeh nebyl nikomu odpovědný a měl plnou kontrolu nad tímto procesem. Proces především nebyl transparentní. Jammeh chtěl především zůstat u moci a neměl v plánu řídit se doporučeními veřejnosti. Stejně tak Národní poradní výbor (NCC) jmenoval právě on sám a manipuloval proces ústavního přezkumu. (Carlene 2000: 184–185)

Gambie se opět ocitla pod nadvládou jedné strany. Prozatímní rada pro ozbrojené síly byla sice po volbách oficiálně rozpuštěna, došlo však pouze k přerodu na APRC. Rok 1996 je oficiálně považován za začátek druhé republiky.

3.3 Druhá republika

Jammeh se dostal k moci pučem v roce 1994 a od té doby, co změnil ústavu a odstranil omezení volebních období, vyhrál všechny volby. V minulých volbách dovedně využil kmenové a jiné rozpory mezi několika opozičními stranami a je to poprvé, kdy bude čelit jedinému hlavnímu vyzyvateli. (The Guardian 2016 a)

Ačkoli se Yahya Jammeh chopil moci nekrvavým pučem, od té doby vládl zemi železnou pěstí. Skupiny pro lidská práva obvinily Jammeha, který v minulosti tvrdil, že může vyléčit AIDS a neplodnost, z represí a zneužívání médií, opozice a homosexuálů. V roce 2014 nazval homosexuály „havěťmi“ a řekl, že vláda s nimi bude jednat, jako s komáry nesoucími malárii. (BBC 2016 a)

Nadpřirozenou schopnost k léčení AIDS mu dle jeho slov propůjčil sám Alláh a on se rozhodl ji nadále rozvíjet. V roce 2013 oznámil, že se chystá postavit kliniku se 1 111 lůžky. Na této klinice by se AIDS léčilo vařenými bylinkami a současně by měli být pacienti pomazáváni ještě zeleným grapefruitem a na závěr procedury by měli jíst banány. Později také veřejně prohlásil, že v sobě objevil i jasnovidecké schopnosti, a že z pouhého pohledu do očí dokáže vyčíst přesné datum smrti. (Havlíková 2017)

Kromě již zmíněné homosexuality, patřily mezi další smrtelné zločiny, které se trestaly oběšením, velezrada, čarodějnictví, pašování a nelegální užívání drog, terorismus a vražda. Skutečně v roce 2009 započal perzekuční kampaň proti čarodějům. Za velezradu bylo jen v roce 2012 popraveno nejméně devět lidí a mezi lety 2010 a 2012 bylo k trestu smrti odsouzeno asi dalších padesát lidí. (Havlíková 2017)

Od počátku své vlády Jammeh tvrdě postupoval proti všem, kteří by se chtěli negativně vyjadřovat k jeho vládě. Například v dubnu roku 2000 zemřelo dvanáct studentů a jeden novinář při potlačení studentských demonstrací. (Havlíková, 2017) Za vlády Yahya Jammeha byli novináři a političtí oponenti pravidelně zadržováni, mučeni a zabíjeni, naposledy po protestech na jaře roku 2016, kdy požadovali reformy. Dva hlavní členové opoziční strany zemřeli ve vazbě a 15 dalších bylo uvězněno na tři roky. (The Guardian, 2016 a)

Další informace o tom, jaká byla vláda Yahya Jammeha se stále dostávají na světlo. Jeden bývalý šéf Národní zpravodajské agentury (NIA) přiznal komisi, že po pádu Jammeha se pokusil násilí zakrýt tím, že nechal stavitele renovovat vězení, aby se zbavil mučírny a většiny zařízení. Nicméně sám ex-prezident Gambijské republiky své věznice označoval jako pěťihvězdičkové hotely a rád vtipkoval, že pokud ho někdo obejde, skončí v jednom z jeho „pěťihvězdičkových hotelů“. Svědci, kteří se účastnili jednání the Truth, Reconciliation and Reparations Commission (TRRC) informovali, že u zločinů mířených proti Jammehovi bylo mučení vždy zaručeno. Vězni uvedli, že k jejich zatčení došlo na základě chudých důkazů a podplacených svědectví. (BBC 2021 a)

Informátoři prezidenta Jammeha byli všude. Jeden ze svědků uvedl, že byl zadržen, protože byl viděn, jak hovoří s veteránem – opozičním politikem při významné ceremonii. Na základě toho byl zatčen, odvezen, vysvlečen do naha a opakovaně zasažen elektrickým proudem. (BBC 2021 a)

Skupina vojáků se dále přiznala, že byla na příkaz prezidenta Jammeha nucena zajmout a zabít 50 afrických migrantů, kteří se v červenci 2005 snažili dostat přes Gambii do Evropy. Skupina byla zajata, když zakotvila a bez důkazu a bez soudu byli obviněni z toho, že byli najati jako žoldnéři pro možný pokus o převrat. Během následujících 10 dnů byli téměř všichni zadržení zabiti v Gambii nebo převezeni přes hranice do Senegalu a zastřeleni a jejich těla byla vyhozena do studní. (BBC 2021 a)

V případě, že jel po silnici prezidentský konvoj, veškerý provoz musel být zastaven. To by samo o sobě nebylo až tolik zvláštní, ale pro ty, kteří to nedodrželi, to mělo velmi vážné následky. Někteří zemřeli, jiní byli zmrzačeni. (BBC 2021 a)

V letech 2000, 2006 a 2014 proběhly neúspěšné pokusy o svržení Jammehovy vlády. Ačkoliv byly všechny neúspěšné, zdůraznily rostoucí nespokojenost v zemi. Přesto byl Jammeh znovu zvolen v letech 2001 i 2006 ve volbách, které byly obecně považovány za svobodné a spravedlivé, i když s určitými nedostatky. Jeho znovuzvolení v roce 2011 bylo odsouzeno opozicí, zatímco názory mezinárodních organizací byly smíšené. Africká unie, i když si všimla některých nedostatků ve volebním procesu a důkazů zkreslení médií ve prospěch Jammeha, stále považovala volby za obecně svobodné a spra-

vedlivé. Hospodářské společenství západoafrických států (ECOWAS) však odmítlo dokonce vyslat do voleb monitorovací skupinu s tím, že její předvolební vyšetřovací mise našla důkazy o zastrašování a vládní kontrole médií a že svobodná a spravedlivá volba není možná. (Britannica 2021)

Během jeho vlády vzrostly stížnosti na lidská práva, zejména pokud jde o zacházení s novináři, politickými oponenty a jednotlivci obviněnými z homosexuálního chování, Jammeh ustoupil od některých mezinárodních orgánů. Na konci roku 2015 prohlásil Gambii za islámskou republiku, ačkoli byla zpochybněna zákonnost jeho rozhodnutí, protože nezměnil ústavu země, která uváděla, že Gambie je sekulární republikou. Jammeh jako důvod pro výše uvedená rozhodnutí uvedl potřebu distancovat zemi od její koloniální minulosti, ačkoli ho kritici obvinili z citování kolonialismu, aby odvrátil pozornost od otázek lidských práv a špatných ekonomických podmínek v zemi. (Britannica 2021)

Co se týče vlastních životních podmínek Jammeha, v roce 2006 mu gambijský parlament hlasováním ustanovil měsíční rentu ve výši asi 2 000 USD jako důchod, měl bezplatný přístup ke třem luxusním vozům s palivem a řidiči a měl dostatek služebnictva. Vše mělo být vypláceno z veřejné kasy země, kde více jak šedesát procent obyvatel žilo v té době za méně jak jeden dolar na den. (Havlíková 2017)

Období druhé republiky a vláda Yahyi Jammeha se navenek projevovala jako příklad pluralistických režimů. V Gambii existovaly další politické strany a projevovala se jejich soutěživost, nicméně charakteristická byla Gambie též slabým postavením opozice a jejím zastrašování vládnoucí stranou. Dawda Jawara byl svržen s využitím politické krize pro tyranii a korupci, avšak místo toho, aby Jammeh stavěl na úspěších první republiky a jen ji „očistil“, započala jeho autoritářská vláda. Tento pluralistický režim byl ovlivněn obdobím vojenské oligarchie, a i v následujících letech vykazoval některé jeho prvky.

Již proces přerodu Gambie v druhou republiku nebyl ani spravedlivý, ani svobodný a nemohl tedy vést k demokratickému režimu. Yahya Jammeh obcházel veškerá pravidla, buď mu byly zákony ušity na míru, jako například snížení minimálního věku pro kandidáta na prezidenta nebo například odešel z armády, protože kandidatura na prezidenta byla pro vojáky zakázána. Také

přerod AFPRC na APRC je rozporuplným přechodem k civilní vládě. Vláda tedy připadla vojákovi, který se stal civilistou, jen aby mohl být zvolen hlavou státu. Avšak role a funkce armády byly v následujících letech rozšiřovány. Ačkoli opoziční strany byly během druhé republiky povoleny a skutečně zde existovaly, jejich působnost byla značně omezována. (Carlene 2000: 188)

3.4 Nová naděje pro demokracii

V dubnu 2016, v očekávání nadcházejících prosincových voleb, uspořádali opoziční aktivisté nebyvalý pokojný protest prosazující volební reformu. Jednalo se o největší akt veřejného vzdoru proti prezidentovi od doby, kdy převzal moc. Členové hlavní opoziční strany, Spojených demokratických stran (UDP), byli zatčeni a prominentní vůdce a organizátor strany Solo Sandeng byl zadržen, mučen a zabit ve vazbě krátce po protestu. Jakmile se zprávy o Sandengově smrti dostaly na veřejnost, demonstrovaly v ulicích stovky občanů a požadovaly propuštění zbývajících zadržených spolu se Sandengovým tělem. (D'Aiello 2018)

Gambijci se již odmítali podvolovat vládnoucímu režimu. Protestující ovládali ulice. Sotva uběhl den, aniž by se lidé tlačili po ulicích nebo v prostorách soudu a požadovali změnu režimu. Avšak tento odvetný akt proti Jammehovu režimu vedl k dalšímu zatýkání, včetně zatčení vůdce strany UDP a kandidáta opozice Ousainou Darboe. (D'Aiello 2018)

Na základě těchto činů gambijští exulanti v Senegal, Švédsku, Velké Británii a Spojených státech vytvořili účinnou odbojovou skupinu složenou z osmi různých politických stran. Toto uskupení se postavilo za Adama Barrowa. Do prezidentských voleb zbývalo jen několik měsíců, koalice se musela rychle dohodnout na novém kandidátovi. Analytici připisují Barrowovu úspěšnou nominaci nejen v důsledku jeho platformy prosazující lidská práva, ale také v důsledku uvěznění Ousainou Darboe z UDP. (D'Aiello 2018)

K obhajobě Barrowa využila koalice sociální média. Spolupráce na sociálních sítích pomocí hashtagů, #JammehMustGo, #GambiaHasDecided, #GambiaDecides, #GambiaRising a #FreeGambia, spolu s mocí Facebook, Twitter a WhatsApp, umožňovala občanům žijícím v Gambii i těm v diaspoře spolupracovat. (D'Aiello 2018)

Měsíce před volbami v prosinci 2016 byly napjaté. Dva členové opozice zemřeli ve vazbě gambijských bezpečnostních sil a nejméně 30 dalších bylo zatčeno a byly jim uloženy tresty odnětí svobody. Skupiny pro mezinárodní práva a další orgány varovaly, že nadcházející volby nebudou svobodné nebo spravedlivé, a ECOWAS opět odmítl vyslat monitorovací skupinu. (Britannica 2021)

Yahya Jammeh byl 22 let autoritářský prezident Gambie. V roce 2016 však utrpěl v prezidentských volbách porážku a na jeho místo nastoupí developer nemovitostí Adama Barrow, politik strany United Democratic Party. (BBC 2016 a) Yahya Jammeh, gambijský vůdce, který se zavázal vládnout miliardu let, bude-li si to Alláh přát, vyhrál předchozí volby s téměř třemi čtvrtinami hlasů, před volbami řekl, že další vítězství je s výjimkou božského zásahu téměř zajištěno. (The Guardian 2016 a)

Adama Barrow se narodil v roce 1965 v malé vesnici poblíž východního tržního města Basse. V roce 2000 přestěhoval do Londýna, kde studoval. V roce 2006 se vrátil do Gambie, aby založil vlastní realitní společnost. 51letý Barrow získal nominaci na prezidenta v roce 2016, aby vedl opoziční koalici sedmi stran – podle tiskové agentury AFP největší aliance svého druhu od získání nezávislosti. Pokud jde o volební kampaň, Barrow – který nikdy nepůsobil ve veřejné funkci – označil Jammeha za „bezduchého diktátora“ a slíbil, že zruší některé z jeho kontroverznějších kroků, včetně zrušení rozhodnutí o vyřazení Gambie ze společenství a Mezinárodního trestního soudu (ICC). Během kampaně se zdálo, že převážně mladá populace země touží po změně. (BBC 2016 a)

Barrow slíbil, že oživí ekonomiku, ukončí porušování lidských práv, a dokonce odstoupí o tři roky do oficiálního pětiletého funkčního období, aby podpořil demokracii. Barrow si je vědom, že Gambie je závislá na cestovním ruchu a převážně na samozásobitelském zemědělství, přičemž téměř polovina populace je pod hranicí chudoby. Tisíce mladých lidí každý rok riskují nebezpečnou cestu přes Saharu a přes Středomoří do Evropy, a právě tím se chce zabývat. To, že bylo poprvé po dlouhé době možné, aby Jammeh čelil bezprecedentní opozici, se stalo proto, že se koalice stran dohodla na sjednocení za jediného kandidáta opozice. (The Guardian 2016 a)

Poprvé se však několik opozičních skupin shromáždilo, aby podpořilo pouze jednoho kandidáta Adama Barrowa; nově sjednocená opozice představovala největší hrozbu pro Jammeha v jeho 22 letech vlády. Bývalá členka vládnoucí strany Mamma Kandeh byla třetím kandidátem ve volbách. (Britannica 2021)

Prezidentské volby v roce 2016 byly sporné. Ačkoli Adama Barrow byl mezinárodně uznáván a Jammeh nejprve porážku přijal, později změnil svůj postoj a odmítl skončit v úřadu a požadoval anulování výsledků s odvoláním na chyby ve volebním procesu. Byl též podporován parlamentem, který mu prodloužil dvoutřetinovou většinou funkční období o tři měsíce a v zemi vyhlásil výjimečný stav. Někteří západoafričtí vůdci mu však hrozili násilným odstraněním v případě, že se svého úřadu nevzdá. Stejně tak Rada bezpečnosti OSN podpořila jejich snahy zajistit převzetí moci Barrowem. (BBC 2017 a)

Volební komise připustila, že některé výsledky, které původně zveřejnila, obsahovaly chyby, ale uvedla, že by to i tak nemělo vliv na vítězství Barrowa. (BBC 2017 a) Necelý týden po zveřejnění výsledků volební komise výsledky tedy ještě revidovala, protože byla nalezena a opravena chyba v tabulce. Barrow měl stále nejvíce hlasů, ale jeho rozpětí vítězství se snížilo na zisk 43,29 % a 39,64 % hlasů bylo Jammeha. (Britannica 2021) Kandidátka třetí strany, Mama Kandeh, získala 102 969 (17,8 %). Ačkoli byl vítěz šťastný, pro BBC uvedl, že byl mírně zklamán tím, že nevyhrál s větším náskokem. (BBC 2016 a)

Jammeh poté výsledky odmítl a vyzval k novým volbám. Jeho činy byly okamžitě odsouzeny mezinárodním společenstvím, které uznalo Barrowa jako vítěze voleb. Jammehova vládnoucí strana APRC 13. prosince podala u Nejvyššího soudu návrh, v němž žádala o zrušení výsledků voleb, a Jammeh nadále tvrdil, že se nevzdá. (Britannica 2021)

V Gambii má právo volit téměř 900 000 lidí ve 1400 volebních místnostech. (The Guardian 2016 a) Z důvodu silné negramotnosti, která v roce 2015 u dospělých lidí v zemi dosahovala 44,4 %, probíhala volba formou vhazování kuliček do různobarevných uren. (Havlíková 2017)

V den hlasování byl po celé zemi pozastaven internet a mezinárodní telefonní hovory. (BBC, 2016 a) Kontroly komunikace a preventivní zákaz protestů podněcovaly další obavy z podvodů přímo u voleb i toho, že by v jejich důsledku mohlo dojít k násilí. (The Guardian 2016 a)

Adama Barrow však i přes Jammehovy projevy složil přísahu na velvyslanectví země v Senegalu. Byl sem pozván na summit afrických vůdců, kteří jeho vítězství podpořili. Ve svém inauguračním projevu nařídil všem příslušníkům gambijských ozbrojených sil, aby zůstali ve svých kasárnách. „Ti, u nichž bylo zjištěno, že nelegálně drží zbraně, budou považováni za rebely,“ varoval. Slavnostního ceremoniálu se zúčastnili západní velvyslanci v Senegalu, vyslanec OSN pro západní Afriku a úředníci regionálního bloku ECOWAS (Hospodářské společenství západoafrických států), zatímco mimo areál se shromáždily stovky gambijských krajanů. (BBC 2017 a)

Situace však po volbách byla, jak již bylo psáno, nejistá. Většina ulic byla opuštěná, obchody, čerpací stanice a banky byly zavřené. Lidé většinou zůstávali doma a evropští turisté evakuovali hotely. Lidé se obávali jednání Jammeha. Nicméně šéf gambijské armády, ačkoli býval blízkým spojencem Jammeha, uvedl, že se jedná o politický spor a své muže se nechystá zapojit do boje. (BBC 2017 a)

Podpora Jammeha se začala hroutit. Vládní představitelé opustili své funkce, například šéf gambijské volební komise Alieu Momar Njai, který se po oznámení výsledků voleb skryl. Předseda Nejvyššího soudu v Gambii odmítl vyslechnout Jammehův případ zpochybňující výsledky voleb. Kdysi mocný vládce začal vypadat slabý i mezi svými nejmocnějšími následovníky, protože mu chyběla politická, ekonomická a regionální podpora. (D'Aiello 2018) Také Adama Barrow toužil po mírovém řešení, ačkoli akceptoval a byl připraven na to, že vojenský zásah mohl být nevyhnutelný. (BBC 2017 a)

Obě strany začaly jednat. Barrow se připravoval na úřad a ECOWAS shromáždil vojska podél gambijských hranic, připravený jednat, pokud Jammeh na konci svého funkčního období neodstoupí. Mezitím 17. ledna vyhlásil Jammeh v republice tříměsíční výjimečný stav a další den Národní shromáždění prodloužilo jeho prezidentské období o tři měsíce. Jammeh tedy nadále odmítal odstoupit a Barrow složil přísahu ještě v sousedním Senegalu. Později téhož dne se jednotky ECOWAS přesunuly přes hranice do Gambie. Jejich postup byl

zastaven, než dorazily k Jammehovi, aby ho mohl proběhnout ještě poslední pokus, přesvědčit ho o odstoupení nenásilně. Byli úspěšní: Jammeh souhlasil s odstoupením a opustil zemi pozdě v noci 21. ledna. Jednotky ECOWAS poté zajistily hlavní město a další oblasti v rámci přípravy na Barrowův návrat. O několik dní později národní shromáždění ukončilo výjimečný stav a zrušilo prodloužení Jammehova funkčního období. (Britanica 2021)

Ještě, než Jammeh opustil Gambii společně se svou rodinou stihl nelegálně vybrat z Gambijské centrální banky padesát milionů dolarů. Na jeho příkaz bylo nákladními vozy do zahraničí přepraveno i luxusní zboží včetně automobilů. Gambii opustil v neoznačeném letadle. Odletěl do Rovnické Guinei. (Havlíková 2017)

„Adama Barrow se vrátil do Gambie ve čtvrtek 26. ledna. V tu chvíli bylo na území nejmenšího západoafrického státu na 2 500 vojáků ECOWAS, kteří střežili hlavní město a pohraniční oblasti. Barrow je požádal, aby v zemi zůstali a dohlíželi na pořádek ještě dalších šest měsíců. Nový prezident slíbil reformy v bezpečnosti a ústavě. Odvolal rozhodnutí, jímž Jammeh prohlásil Gambii islámskou republikou a pozastavil odchod z Mezinárodního trestního soudu v Haagu. Zároveň zažádal o opětovné připojení Gambie do britského Společenství. (Havlíková 2017)

V květnu roku 2017 gambijské ministerstvo spravedlnosti nechalo zmrazit Jammehova aktiva kvůli zpronevěřeným milionům. (Havlíková 2017) Jammeh, který provedl puč proti svému předchůdci Jawarovi především kvůli korupci, nyní sám okradl svou zemi o značné jmění. Zemi, kde většina obyvatel žije v chudobě, a kde jsou lidé závislí na zahraniční podpoře.

Díky výsledku voleb má nyní bývalý podnikatel Adama Barrow šanci vypořádat se s chudobou a nezaměstnaností, které každoročně nutí tolik mladých Gambijců, aby se připojili ke středomořské migrační stezce. (BBC 2016 a)

Týden po slavnostní inauguraci prezident přiletěl z Dakaru zpět do Gambie, kde ho vítaly davy příznivců. Někteří občané s gambijskými vlajkami lemovali silnice, aby ho pozdravili. Jeho zvolení uzavřelo napjaté období pro mnoho Gambijců. Jammehovi však v Gambii stále zůstávalo značné množství příznivců. Pro Barrowovo bezpečí jej tak všude doprovázeli vojáci a prohledávali i budovy, aby se ujistili, že bude nový prezident v bezpečí.

Neustálá přítomnost vojáku je však pro běžné obyvatele nepříjemná a znepekující. Barrowovi asistenti však uvádí, že přítomnost vojáků bude ještě zapotřebí. (Barry, Searcey 2017)

V lednu 2020 však situace vypadala zcela jinak. V Gambii bylo zatčeno 137 lidí, byly zraněny další desítky lidí a byli zadržováni prominentní novináři, kteří protestovali a požadovali, aby prezident po třech letech ve funkci dodržel slib odstoupit. Nicméně Adama Barrow nedostal slibu z kampaně odstoupit po třech letech vlády s tím, že ústava vyžaduje, aby k nápravě využil celé pětileté funkční období. Mluvčí vlády uvedla, že zatýkání bylo zapotřebí, protože dotyční se stali násilnými, pálili pneumatiky, zakládali ohně na dalších místech, zatarasili silnice a tím byli nebezpeční. (The Guardian 2020 a)

Na základě nedodržení slibu prezidenta bylo založeno hnutí „Three Years Jotna“, které požadovalo odchod prezidenta právě po třech letech ve funkci tak, jak sliboval ve své volební kampani. Toto hnutí iniciovalo demonstrace. Na základě toho se gambijská vláda rozhodla hnutí zakázat a zároveň pozastavila dvě rozhlasové stanice, které obvinila z podněcování k násilí během demonstrací. (The Guardian 2020 a)

K uvedeným okolnostem Amnesty International uvedla, že zásah proti demonstrantům měl alarmující ozvěnu brutální minulosti Gambie a podpořil napětí. Prezidentovi Adamu Barrowovi nelze odepřít významná zlepšení ke kterým v zemi došlo v oblasti lidských práv, ale použití nadměrné síly bezpečnostními silami k rozptýlení demonstrantů riskuje, že podnítl napětí a povede Gambie zpět do temných dnů represí, uvedla Amnesty International. (The Guardian 2020 a)

Poté, co na začátku svého funkčního období získal občany tím, že se zavázal respektovat práva a zřídit komisi pravdy k vyšetřování zneužívání za vlády Jammeha, čelí Barrow několika výzvám. Kritici říkají, že nebylo učiněno dost pro očištění osvobozených osob, které se údajně také podílely na porušování lidských práv za bývalého diktátora, od vojenské, policejní a zpravodajské služby, ani pro zmenšení velikosti bezpečnostního zařízení. (The Guardian, 2020 a)

Barrow se nadále musí potýkat se slabou ekonomikou. Zoufalý stav přetrvává z dob Jammehovy vlády. V zemi také stále roste nezaměstnanost. (The Guardian, 2020 a) „Podle Světové banky státní dluh Gambie v roce 2017 činil

498 milionů dolarů (zhruba 11 miliard korun). Tamní centrální banka navíc podle Mezinárodního měnového fondu dluží svým věřitelům 130 % gambijského hrubého domácího produktu.“ (Kotoučová 2019)

Očekává se, že Barrow se v příštím roce pokusí o znovuzvolení, a to navzdory předchozí dohodě o odstoupení po tříletém přechodném období. (BBC 2020 a)

Jammeh uvedl, že chce v nejbližší době uplatnit své právo na návrat domů. To bylo jasně stanoveno v dohodě z ledna 2017 zprostředkované OSN, Africkou unií a regionálním orgánem ECOWAS. Uvádí se v něm, že Jammeh odejde „dočasně“ a „bude se moci kdykoli vrátit do Gambie podle svého výběru v souladu s mezinárodním právem v oblasti lidských práv a svými právy jako občan Gambie a bývalá hlava státu“. Samotná Gambijská republika však varovala svého svrženého vůdce, aby se nepokoušel vrátit domů ze svého exilu v Rovnickové Guineji, protože v takovém případě nemůže být zaručena jeho bezpečnost. (BBC 2020 a)

Co se týče politického systému, navenek se nyní ten gambijský jeví jako vícestranický. Od pádu Jammehovy vlády uplynuly již čtyři roky, a tedy Gambijskou republiku čekají další prezidentské volby, které teprve ukážou, kam tato malá republika směřuje.

Adama Barrow během své kandidatury sliboval, že se nechá zvolit prezidentem pouze na tři roky, místo pětiletého funkčního období, aby podpořil demokracii a ukázal, že se nebojí dalších voleb. Nyní už je jisté, že tak neučinil, nicméně je hájen tím, že pětileté prezidentské období je stanoveno podle ústavy a toto období nelze libovolně zkrátit.

V rámci dodržování lidských práv a svobod však jistě došlo k obrovským změnám. Gambie také v posledních letech vykazuje solidní ekonomický růst. V roce 2018 vzrostla gambijská ekonomika o 6,5 % ve srovnání s 4,8 % v roce 2017. Na růstu se nejvíce podílelo stavebnictví, obchod se zbožím, cestovní ruch a svůj vliv mělo i zlepšení dodávek elektřiny. Podle mezinárodních ekonomických institucí je možné i v příštích letech předpokládat reálný růst HDP přibližně o 6 % ročně. (Zástěra 2020)

Od doby, kdy Barrow zahájil pětileté funkční období, se vrátili novináři a aktivisté z exilu, byli propuštěni političtí vězni a byly zavedeny demokratické iniciativy, včetně zahájení rozsáhlého vyšetřování Jammehova využívání

státních fondů. Ousainou Darboe byl propuštěn z vězení a jmenován viceprezidentem. V červnu 2018 složilo přísahu jedenáct členů Komise pro kontrolu ústavy, aby přezkoumali a změnili ústavu z roku 1997 s cílem napravit křivdy a navrhnout ústavu, která by obstála ve zkoušce času. (D'Aiello 2018)

4. Implementace typologie a komparace jednotlivých období

Čtvrtá kapitola diplomové práce zahrnuje přehled o fungování vlády v Gambii a implementaci typologie politických režimů představenou v kapitole 1.4 na jednotlivá období, kterými si země v průběhu více než 50 let své samostatné existence prošla, jež budou následně porovnávána.

Zmiňovaná období jsou: první republika Dawdy Jawary po získání nezávislosti (1970–1994), období vojenského režimu krátce po převratu (1994–1996), druhá republika Jahya Jammeha (1996–2016) a období po zvolení aktuálního prezidenta Adama Barowa v roce 2016. Režimy dělím na: jednostranický hegemonistický, jednostranický kompetitivní, vojenský autoritářský a vícestranický. Jednotlivé režimy jsou chápány jako uspořádání a vzájemný vliv politických stran s přihlédnutím k dalším kritériím jako počet aktérů zapojených do stranického systému, jejich síla, charakter nositele politické moci a způsob realizace politické moci.

Gambie byla původně britskou kolonií. Po druhé světové válce se mnohé země na africkém kontinentě začaly zajímat o vlastní nezávislost a stejně tak i Gambie. Ačkoliv v této zemi existovaly pochybnosti o tom, zda bude schopna jako samostatná a nezávislá republika fungovat, byla jí v říjnu roku 1963 udělena plná samospráva. Na základě toho pak 18. února 1965 získala nezávislost a stala se konstituční monarchií v rámci Britského společenství. Pět let na to byla na základě výsledků referenda prohlášena republikou. Od této doby mluvíme o období první republiky.

V roce 1970 byl prvním prezidentem zvolen právě Dawda Jawara. Tento muž byl původně veterinářem, jeho politické kariéře přispělo právě jeho vzdělání, protože v této době v Gambii příliš vzdělanců nepůsobilo. Pracoval jako hlavní veterinární úředník a později se rozhodl vstoupit do politiky. Vzhledem k situaci, která nastávala v okolních zemích, byl přesvědčen, že je třeba, aby i Gambie bojovala za nezávislost. Brzy si jej všimla Lidová pokroková strana a zvolila si jej za svého lídra. Tato strana upřednostňovala kapitalistický rozvoj a liberální demokracii.

Vláda Dawdy Jawara byla oslavována pro toleranci, pro podporu lidských práv a pro podporu právního státu. Byl též oblíben svou účast ve vyjednávání gambijské samostatnosti.

V okolních státech vládli spíše diktátorské či vojenské režimy, proto stav, který vládl v gambijské republice, byl považován za velký úspěch na cestě k demokracii. Během První republiky za vlády Dawdy Jawara se Gambie navenek jevila jako země s prosperující demokracií. Země prosazovala hodnoty míru, stability a pohostinnosti a byla dokonce nazývána „úsměvem afrického pobřeží“.

Přerod bývalé britské kolonie v prosperující stát byl však obtížný. Země měla špatné sociální služby, omezený počet škol a nemocnic a export státu se orientoval jednostranně zejména na podzemnici olejnu. Lidová pokroková strana se též spoléhala ve velkém na mezinárodní pomoc. Nicméně sám Jawara se vyhýbal extravagantním výdajům, čímž si získal oblibu obyvatelstva.

Země byla vnímána pozitivně, neměla žádné politické vězně a žádnou armádu. Avšak právě tento fakt vedl k tomu, že v roce 1981 byl proveden první pokus o převrat, který měl vést ke svržení Jawarovi vlády. Tento pokus o puč byl spáchán, protože někteří věřili, že by zlepšení situace v Gambii mohlo být rychlejší. Puč byl neúspěšný, ale prezident Jawara se musel spolehnout na armádu sousedního Senegalu, která pomohla vytlačit povstalce.

Dalších třináct let pokračovala Jawarova vláda. Země byla nadále pozitivně vnímána pro existenci opozičních stran a svobodného tisku. Také volby v této zemi byly považovány za nejčistší na tomto kontinentě. Sám Jawara prokazoval, že je velmi zručný v otázce demografické koalice. Nicméně pokus o převrat jej vedl k názoru, že bude zapotřebí vybudovat armádu. Následně spojil Gambii se Senegalem v Senegambské konfederaci. V této konfederaci byl hlavou prezident Senegalu a Jawara byl viceprezidentem. Sjednotily se armády, ekonomiky a měny. Konfederace trvala do roku 1989. V tomto roce z ní Gambie vystoupila.

Z vytvořené typologie pro Gambijskou republiku se pro toto období nejlépe hodí **monostranický kompetitivní režim**. Jawara se bezpochyby vyznačoval vládou silného jedince, zároveň zde spatřujeme dominantní stranu Lidově pokrokovou stranu (PPP). Jawara zároveň splňuje svou roli v národněosvobozeneckém hnutí na cestě k nezávislosti v 60. letech minulého

století, která byla podrobněji popsána ve třetí kapitole. Přístup k opozici je mírný, pokud však není dominantnost vládnoucí strany narušena. Nicméně jsou v tomto období dodržována lidská práva.

Na počátku 90. let se začala projevovat nespokojenost s Jawarovým režimem. Lidé byli nespokojeni s korupcí a neúspěšným rozvojem země. Jawarovi se stalo osudným právě založení vlastní armády. Nespokojené hlasy se ozývaly především odsud. Hlavně mladí důstojníci neviděli perspektivu ve své práci. Vyšší pozice v armádě patřily Nigerijcům, kteří se zavázali Gambii pomoci s budováním armády, avšak zůstali zde až do převratu.

S využitím politické krize byl první prezident Gambie svržen ve vojenském puči v roce 1994. Konkrétně 22. července 1994 byl proveden nekrvavý puč v čele s poručíkem Yahyou Jammehem. Následující dva roky byla země řízena Prozatímní radou pro ozbrojené síly (AFPRC) v čele právě s Jammehem.

V prvopočátku byl převrat obyvatelstvem vítaný, a to především v řadách mladých lidí, kteří vítali změnu po dlouhé Jawarově vládě. AFPRC slibovala reformy a rehabilitaci ekonomiky země. Korupce předešlého režimu byla potrestána. Byly zrušeny stávající polické strany a zatčeni členové vlády, kteří zůstali v zemi a neuprchli a čistka byla provedena též ve státní správě. Zároveň byla zrušena ústava z roku 1970 a bývalému prezidentovi Jawarovi byl umožněn odchod do exilu.

Toto období budeme podle výše uvedené typologie nazývat **vojenským autoritářským režimem**. Zemi vládlo úzké vojenské vedení, které původně mělo trvat čtyři roky. Obyvatelé Gambie i okolní svět se však přimlouvali za rychlejší návrat k civilní vládě. Na základě toho byl tedy vyhlášen dvouletý plán přerodu země. Na počátku roku 1997 proběhly volby do nového parlamentu. Tyto volby se konaly již podle nové ústavy, která byla připravena na míru Jammehovi a AFPRC, jejímž byl předsedou, a která se transformovala na Alianci pro vlastenecké přesměrování a výstavbu (APRC). Ústava snižovala minimální věk kandidáta na prezidenta tak, aby vyhovovala jeho potřebám, a naopak zastřešila horní hranici tak, aby vyloučila jiné slibné kandidáty. Na základě toho ve volbách uspěl jak Jammeh, tak APRC. Naděje, které Gambijci při volbách do Jammeha a APRC vložily však nebyly naplněny tak, jak občané doufali.

Období první republiky bylo, jak je výše uvedeno, především armádou odsuzováno a od převratu se očekávalo, že se situace v zemi zlepší. Následující období však ukázalo, že tomu tak nebude. Ještě před přechodem k civilní vládě AFPRC slibovala před okolním světem, že v zemi v žádném případě není plánována diktatura. Ale budoucí realita byla jiná. Jammeh vzápětí postavil mimo zákon opoziční strany, nechal zastřelit nepohodlné novináře a vyslal vojáky, aby zaútočili na demonstranty.

Jammeh vládl v zemi 22 let a toto období označuje jako druhou republiku. Jeho vláda byla autoritářská. Vyznačovala se tím, že nešetřil zastrašováním a násilím. Docházelo také k mučení vězňů, především těch, kteří byli označeni za nepřátele státu. Někteří byli dlouhodobě drženi ve vězení nebo dokonce popraveni. Zatýkání probíhalo i bez podložení řádnými důkazy. Na kontroverznosti tomuto prezidentovi také přidávaly jeho výroky o homosexuálech, které nazýval lidskou havětí. Mimo jiné tvrdil, že on sám dokáže vyléčit AIDS a neplodnost. Během celého období Jammehovy vlády byla utlačována lidská práva.

Ačkoliv navenek Gambie působila jako pluralitní stát a v zemi skutečně existovaly opoziční strany, jejich působení bylo značně ovlivňováno a kontrolováno. Pomocí vlastní vytvořené typologie můžeme tento režim označit za **monostranický hegemonistický**. Vláda spočívala v rukách jednoho silného jedince, tedy Jammeha a dominovala jedna politická strana APRC. Ačkoli přítomnost dalších stran nebyla zakázána, v případě, že by svým působením ohrozila dominantní stranu, byli by její členové stíháni, zatýkáni a podle slov očitých svědků pravděpodobně i mučeni. O spravedlivé politické soutěži tedy jistě nemůže být řeč.

Jammeh si byl jistý, že bude v zemi vládnout až do své smrti. Dokonce prohlásit, že bude zemi vládnout třeba miliardu let, pokud si to bude Alláh přát. Po dlouhá léta ve volbách Jammeh získával tři čtvrtiny hlasů. I před volbami v roce 2016 se Jammeh domníval, že je jeho úspěch zaručen. Avšak v tomto roce Yahya Jammeh utrpěl porážku. Za nového prezidenta byl zvolen Adama Barrow, původně developer nemovitostí. Ještě větším překvapením než výsledek voleb, bylo to, že ji Jammeh ihned po volbách přijal. Jeho pravá reakce však na sebe nenechala dlouho čekat. Jammeh svůj postoj záhy

změnil a odmítl ve svém úřadu skončit. Požadoval také, aby byly výsledky voleb anulovány. Učinil tak na základě podpory parlamentu, který Jammehovi o tři měsíce prodloužil funkční období a v zemi vyhlásil výjimečný stav.

Co se týče zahraničních ohlasů na tento čin, nebyl podporován. Západoafrické země i OSN podporovaly převzetí moci Adama Barrowem. Africké státy jeho podporu vyjádřily také tím, že byl pozván na summit afrických vůdců. Ten se v této době konal v Senegalu, a i přes Jammehovy projevy zde na velvyslanectví složil Adama Barrow inaugurační přísahu. Dva dny po Barrowově inauguraci nakonec Jammeh souhlasil s odstoupením a opustil zemi. Krátce na to byl zrušen výjimečný stav a Barrow mohl přicestovat do země.

Situace v zemi je i nadále složitá. Změnou hlavy státu samozřejmě nedojde k zázračnému odstranění všech problémů současně. Barrow se musí vypořádat s chudobou své země, se slabou politikou a s vysokou nezaměstnaností, která tu nadále panuje. I přes několik neshod a komplikací jako je například nesplnění Barrowova příslibu, že po třech letech ukončí své funkční období, jehož naplnění se však zdá být protiústavní, to vypadá, že země směřuje po více než 50 letech od získání vlastní nezávislosti a prohlášení státu republikou ke skutečně demokratické budoucnosti.

Pro pojmenování tohoto období by se nabízelo označení třetí republika, od doby, kdy nastoupil Adama Barrow do prezidentského úřadu je termín používán, nicméně není doposud právně závazný. (European Asylum Support Offices (EASO) 2017: 28)

I přes zmíněné komplikace včetně násilného potlačení demonstrací poté, co Barrow neodstoupil, jak slíboval, lze vládu tohoto nejnovějšího období za současného stavu, který zde panuje, označit dle určené typologie jako **vícestranický režim**. Tento režim se vyznačuje svobodnými soutěživými volbami, ve kterých mají všichni voliči plné volební právo a zároveň možnost kandidovat ve volbách a projevovat se vlastními názory, dále se pak vyznačuje demokratickými principy a klasickou separací moci.

Adama Barrow má před sebou ještě nelehký úkol, pro znovuzvolení do prezidentského úřadu bude muset před dalšími volbami občany ještě hodně přesvědčovat, že jeho zvolení bylo opravdu tím správným krokem. Musí se zaměřit na pokroky, které Gamie činí, a vyhnout se násilnému potlačování demonstrací, aby nebyl srovnáván se svými předchůdci.

Když porovnáme jednotlivá období, máme zde monostranický kompetitivní režim Dawdy Jawary typicky určený především silnou stranou a především vůdcem již od dob národně osvobozenického hnutí, který ale později sahá k čím dál větším omezením, v zemi bují korupce a ve formované armádě začíná vlna nespokojenosti s rychlostí pokroku země. Jawara vládl velmi dlouho a logicky tedy nespokojenost vygradovala v převrat následovaný krátkým obdobím vojenské vlády a tedy vojenským autoritářským režimem. Již v tomto období se ale Jahya Jammeh z počátku nenápadně připravoval na roli prezidenta, což mu vyšlo ve volbách roku 1997. Jeho druhá republika spadá do kategorie monostranických hegemonistických režimů. Jammeh byl také silným vůdcem a zemi vládla jedna strana. A ačkoliv další politické strany nebyly v průběhu celého období přímo zakázány, přístup k opozici však už od počátku nebyl tak mírný, jako tomu bylo za první republiky.

Přestože způsob nabytí moci Jawary i Jammeha byl zcela odlišný, spatřuji určité podobnosti v jejich chování postupem času. Jawarův režim byl jistě mírnější, i tak má ale období první a druhé republiky dost společných znaků. Nejzásadnějším z nich je silná dominance vládnoucí strany, která je ale obecně na africkém kontinentu velmi rozšířená.

Paradoxem je, že k demokracii měla Gambie mnohem blíže spíše krátce po svém osamostatnění, než o desítky let později. Oba první prezidenti vládli dlouhou dobu, je tedy otázkou, jak si povede dál Adama Barrow. V současné situaci to vypadá, že v zemi funguje pluralita i demokratické principy typické pro vícestranický režim, avšak o dalším vývoji Gambie napoví jeho případné znovuzvolení a další postup.

V dnešní době je ale na všechny státy mnohem větší tlak ze zahraničí a také od mezinárodních aktérů, aby demokratické principy dodržovaly. Například společenství ECOWAS a stále sílící demokratizace států v západní Africe by mohla být klíčem k začátku stabilnějšího regionu. Dle mého názoru především z tohoto důvodu tedy nebude vývoj Gambijské republiky pokračovat ve vlnách mezi zdánlivým úsvitem pro demokracii a autoritářskou vládou vůdčí osobnosti, která sklouzne v jednostranictví a ohýbání ústavy a principů fungování volebního systému, ale bude i nadále směřovat k demokratickému vícestranickému režimu a celkovému pokroku ekonomiky a veškerých podmínek v zemi.

Závěr

Cílem mé práce byla analýza a komparace fungování politických režimů Gambie. V úvodu jsem se věnovala přístupům ke studiu africké politiky a také politickým konceptům spojeným s teorií afrických režimů. V téže kapitole byly popsány typologie afrických režimů podle Naomi Chazanové a podle Michaela Brattona a Nicolase van de Walleho. U Chazanové a Brattona s van de Wallem bylo zapotřebí vzít v potaz, že tyto typologie byly vytvořeny na základě politických systémů ve více afrických státech, a tak konkrétní zařazení nemuselo vždy splňovat všechny body daného systému. Právě obecnost obou typologií zapřičila, že nebylo možné postihnout množství specifík, které se objevují na gambijské politické scéně. Proto jsem na základě jejich poznatků vytvořila vlastní typologii režimů vhodnou pro implementaci na jednotlivá období politického vývoje Gambijské republiky.

Práce byla zpracována formou případové studie. Přinesla náhled na historický vývoj v zemi od předkoloniálních dob až po současnost, zvláště se pak zaměřila na dobu po získání vlastní nezávislosti. V tomto období byl též studován politický vývoj země.

Ve druhé polovině 20. století přijalo množství zemí na africkém kontinentě ústavu, která zakotvovala existenci několika stran. Stejně tak Gambijská republika od svého vzniku povolovala existenci více politických stran, dokonce i opozice. Nicméně už od počátku opozice nesměla narušit fungování a úspěch vládnoucí strany.

V období První republiky, kdy byl prezidentem Dawda Jawara, který přivedl zemi k nezávislosti v rámci Commonwealthu v roce 1965 a vládnoucí stranou byla PPP, tedy původní Protektorátní lidová strana a pozdější Lidová pokroková strana. V tomto období se konaly řádné volby, ze kterých s velkou převahou vždy vyšla právě PPP, a tedy i Jawara, jenž byl stranou podporován, byl opakovaně volen s velkou převahou. Demokratická výměna mocenských elit zde neproběhla během celé 24leté vlády Jawary a PPP. Ačkoli byla vláda legitimizována volbami a na první pohled se mohlo zdát, že jde o funkční pluralitní režim, volební systém byl upraven tak, aby opozice nikdy nemohla získat významnější pozice.

V roce 1981 byl na Jawaru spáchán pokus o atentát, který však nebyl úspěšný a Jawara se u moci udržel. Do té doby ale neměla Gambie vlastní armádu a Jawara byl v té době odkázán na pomoc ze Senegalu. Na základě této zkušenosti se rozhodl, že je třeba armádu vytvořit. Zároveň se důsledkem tohoto atentátu stalo vytvoření Senegambijské konfederace. Armáda byla nejdříve vytvořena jako společná senegambijská. Konfederace však byla v roce 1989 rozpuštěna, a tak se po tomto roce vytvořila samotná Gambijská národní armáda.

Právě vznik armády se však Jawarovy stal osudným, protože právě armáda (jako nová složka v uspořádání) provedla v roce 1994 převrat. Na základě nespokojenosti s Jawarovým režimem se do čela vojenského puče postavil Yahya Jammeh a svrhl dosavadní vládu.

I Jammehova vláda si našla způsob, jak obejít pravidla, která byla vyžadována mezinárodním společenstvím. Stranická pluralita sice v zemi existovala, stejně tak se prezidentských voleb účastnili i další kandidáti, ale politický systém nenaplňoval požadavky pluralistického režimu podle Naomi Chazanové či vícestranického systému podle Michaela Brattona a Nicolase van de Walleho, stejně tak nenaplňuje požadavky vícestranického režimu vytvořené typologie. Volby byly zmanipulované. Byla omezována lidská práva, bylo vyhrožováno perzekucí a využívána represe. Výsledek voleb byl po více než 20 let předvídatelný, ale jejich průběh nikoli. Docházelo tedy k podvodům, kupčení s hlasy a k zastrašování. A především na základě těchto metod se Jammeh dočkal vysoké podpory voličů.

Od roku 2009 sílily v Gambii v tichosti opoziční proudy, kterým se ne líbila jednostrannost politické scény. Poprvé po dlouhé době se koalice stran dohodla na sjednocení za jediného kandidáta opozice.

Volby, které se v Gambii uskutečnily na konci roku 2016, přinesly překvapivý výsledek pro celý svět, a především pro Jammeha. Dosavadní prezident, Yahya Jammeh byl sesazen a vyhrál je Adama Barrow. Jammeh svou porážku na počátku uznal a slíbil, že odstoupí. Nicméně o několik dní později navzdory svému slibu, volby zpochybnil a prezidentské křeslo odmítal opustit. Zároveň uvedl, že hodlá podniknout kroky proti opozici. Do následujícího dne se zapojila i vnější strana, ECOWAS a Senegal. Ti vyslali své zástupce k vyjednávání s odstupující hlavou státu a pohrozili mu vojenskou intervencí,

protože šéf gambijské armády, ačkoli býval blízkým spojencem Jammeha, uvedl, že se jedná o politický spor a své muže se nechystá zapojit do boje. Jammeh nakonec svou porážku nuceně uznal a odešel do exilu.

Intervence vnějších aktérů slouží jako model demokratické angažovanosti v regionu. Jammehova neoblíbenost přinutila vnější pozorovatele sjednotit se za Barrowovou kandidaturou a diskreditovat Jammeha, zatímco rozšiřování demokratických institucí ECOWAS umožnilo západoafrickým zemím spolupracovat. Rozrůstající se síť demokratických států v západní Africe by mohla být klíčem k začátku stabilnějšího regionu.

Barrow se vrátil do země s příslibem velkých reforem. Jako první velké činy odvolal Jammehovo prohlášení o tom, že je Gambie islámskou republikou a pozastavil odchod z Mezinárodního trestního soudu v Haagu. Též požádal, aby se Gambie mohla opět připojit k britskému Společenství. Zdá se tedy, že skrze volby v roce 2016 Gambie konečně dosáhla demokratizace a bude moci do historie vstoupit jako dobrý příklad demokratizace.

V současné době, tedy v roce 2021 by měly čekat Gambijskou republiku další volby, které teprve ukážou skutečný směr, kterým se tato země vydala, zda demokratizace státu skutečně probíhá a zda bylo zvolení Barrowa tím správným krokem.

I v současném světě zažíváme boje kolem demokracie, práv žen nebo genderové spravedlnosti. Gambijská republika je příkladem, že skutečně může být dosaženo cíle, ačkoliv cesta je dlouhá a trnitá. Tato republika zažívala období diktatur, ale nyní se vydala již na skutečnou cestu k demokracii. Důkazem toho je nejen nově zvolený prezident, ale také žena v roli viceprezidentky.

Gambie dále pracuje na svém přerodu v plně demokratickou republiku. Od poslední změny systému ještě uběhlo příliš krátké období na to, aby bylo možné posoudit, zda bude cíl naplněn. Gambie musí připravit a schválit novou ústavu. Adama Barrow by například rád prosadil ústavní reformu, která by zajišťovala omezení ve funkci prezidenta pouze na dvě funkční období. Dalšími návrhy přispívají bývalí politici i akademici. Podrobný seznam návrhů na novou ústavu předložilo dokonce šest politických stran. Ministerstvo spravedlnosti v červenci 2017 oznámilo, že bude též zapojena veřejnost. Vše jsou to kroky, které bude zapotřebí učinit, a které jistě pomohou demokracii v zemi udržet, i když to bude zřejmě ještě delší dobu trvat.

Má-li se Gambie stát příkladem africké demokratizace a než si v Gambii začnou užívat ekonomické dividendy očekávané ve fungující demokracii, musí nová vláda pod Barrowem udělat tři věci: zaprvé musí splnit svůj demokratický závazek, zadruhé musí napravit škody, které způsobil někdejší režim, a zatřetí musí uvést zemi na cestu míru a prosperity.

Minulý režim napjal vztahy Gambie a EU, země tím ztratila miliony drahocenných peněz. V současné době již je EU opět ochotna Gambii pomoci. Gambie je zemí, která se nachází na chvostu indexu lidského rozvoje podle OSN. Index hodnotí země mimo jiné na základě jejich pokroku ve vzdělávání, zdraví a životním prostředí. I na těchto odvětvích bude třeba zapracovat, lidé budou vládu podporovat pouze pokud se jejich životní podmínkylepší.

Spolupráce západoafrických států a mezinárodních aktérů při krizi v Gambii umožnila odstranění vůdce, jehož činy odváděly Gambijskou republiku stále dál od demokratizace. Mučení, zatýkání a vraždění těch, kteří vystupují proti vládě a vedení země téměř k ekonomickému kolapsu je na sklonku 3. tisíciletí pro Evropana téměř nepředstavitelným režimem. Barrowův režim by tak měl ukázat i Gambijcům novou cestu.

Seznam použitých pramenů a literatury

Bratton, Michael a van de Walle, Nicolas. 1997. *Democratic Experiments in Africa: Regime Transitions in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bureš, Jan. 2012. *Česká demokracie po roce 1989: institucionální základy českého politického systému*. Praha: Grada.

European Asylum Support Office (EASO). 2017. *EASO Country of Origin Information Report – The Gambia Country Focus*.

Easton, David. 1965. *A Framework for Political Analysis*. Londýn: Prentice-Hall International.

Fiala, Vlastimil. 2015. *Politické stranictví v západní Africe (Senegal a Gambie)*. Ústí nad Orlicí: Oftis pro Katedru politologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.

Ferguson, Niall. 2003. *Britské impérium. Cesta k modernímu světu*. Londýn: Penguin Books.

Gailey, Harry A. 1964. *A history of the Gambia*. London: Routledge.

Hloušek, Vít, Kopeček, Lubomír a Šedo, Jakub. 2011. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal.

Hughes, Arnold a Perfect, David. 2008. *Historical dictionary of The Gambia*. 4. vyd. Metuchen: Scarecrow Press.

Huntington, Samuel P. 2008. *Třetí vlna: demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: CDK.

Chazan, Naomi a kol. 1999. *Politics and Society in Contemporary Africa*. 3. vyd. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Iliffe, John. 2001. *Afrika a Afričané: dějiny kontinentu*. Praha: Vyšehrad.

Klíma, Jan. 2012. *Dějiny Afriky: vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: NLN.

Omotosho, Felix Oyejide. 2020. „The electoral process in the Gambia: a giant stride in the makings of a viable and stable political system.“ *Journal of Basic and Applied Research International* 26(3), s. 48–68.

Perfect, David. 2008. „Politics and Society in the Gambia Since Independence.“ *History Compass* 6/2, s. 426–438.

Říchová, Blanka. 2014. *Přehled moderních politologických teorií: [empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě]*. 3. vyd. Praha: Portál.

Saine, Abdoulaye, Ceesay, Ebrima a Sall, Ebrima, eds. 2013. *State and Society in the Gambia since independence: 1965–2012*. Trenton: Africa World Press.

Thomson, Alex. 2004. *An Introduction to African Politics*. Abingdon, Oxon: Routledge.

Valenzuela, J. Samuel, Valenzuela Arturo (July 1978) „Modernization and Dependency: Alternative Perspectives in the Study of Latin American Underdevelopment.“ *Comparative Politics* Vol. 10, No. 4, s. 535–557.

Van de Walle, Nicolas. 2002. „Elections Without Democracy.“ Africa’s Range of Regimes. *Journal of Democracy* Vol. 13, No. April 2002, s. 66–80.

Wiseman, John A. 1996. „Military rule in The Gambia: An interim assessment.“ *Third World Quarterly* 17(5), s. 917–940.

Online zdroje

BBC. 2016 a. *Gambia's Jammeh loses to Adama Barrow in shock election result* – BBC News. Dostupné na: www.bbc.com/news/world-africa-38183906 (28. 1. 2021)

BBC. 2017 a. *Gambia crisis: Barrow sworn in in Senegal as Jammeh stays put* – BBC News. Dostupné na: www.bbc.com/news/world-africa-38675741 (28. 1. 2021)

BBC. 2020 a. *Yahya Jammeh warned not to return to The Gambia* – BBC News. Dostupné na: www.bbc.com/news/world-africa-51082371 (31. 1. 2021)

BBC. 2021 a. *How Gambia is grappling with gruesome past under Yahya Jammeh* – BBC News. Dostupné na: www.bbc.com/news/world-africa-55334348 (31. 1. 2021)

Bratton, Michael a van de Walle, Nicolas. 1994. “Neopatrimonial Regimes and Political Transitions in Africa.” *World Politics* Vol. 64, No. 4, s. 453–489. Dostupné na: www.jstor.org/stable/2950715?seq=1#page_scan_tab_contents (28. 1. 2021)

Britannica. *The Gambia – Political change* | Britannica. Encyclopedia Britannica. Dostupné na: www.britannica.com/place/The-Gambia/Political-change (31. 1. 2021)

CIA The World Factbook. *The Gambia*. Dostupné na: www.cia.gov/the-world-factbook/countries/gambia-the (8. 4. 2021)

D’Aiello, Laura. *The Case of The Gambia: A Template for Democratic Transition?* 2018. Dostupné na: www.fpri.org/article/2018/08/the-case-of-the-gambia-a-template-for-democratic-transition/ (14. 3. 2021)

Edie, Carlene J. *Democracy in The Gambia: Past, Present and Prospect for the Future*. Vol. 25, No. 3/4 (2000). Published By: CODESRIA, 2000, s. 161–198. Dostupné na: www.jstor.org/stable/43658048?read-now=1&seq=1 (26. 2. 2021)

BusinessInfo.cz. *Gambie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. Dostupné na: www.businessinfo.cz/cs/clanky/gambie-zakladni-charakteristika-teritoria-17703.html (9. 3. 2019)

Havlíková, Kateřina. 2017. Africký informační portál. *Gambie: Jammehovo odcházení a povolební napětí*. Dostupné na: africkyportal.cz/blog/gambie-jammehovo-odchazeni-a-povolebni-napeti (8. 5. 2018)

Jaime Yaya Barry a Dionne Searcey. 2017. *His Predecessor Gone, Gambia's New President Finally Comes Home* – The New York Times. The New York Times – Breaking News, US News, World News and Videos. Dostupné na: www.nytimes.com/2017/01/26/world/africa/adama-barrow-gambia.html?searchResultPosition=41 (31. 1. 2021)

Kotoučová, Ditta. 2019. *Gambijský exprezident ukradl miliardy, stavěl paláce a dotoval teroristy*. Dostupné na: www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/gambie-prezident-yahya-jammeh-zpronevera-miliarda-dolary.A190328_105101_zahranicni_dtt (12. 2. 2021)

Nnaocha, Cajetan Ifeanyi. *Impact assessment of British colonial economic activities in the Gambia (1816–1994)*. Dostupné na: stclements.edu/grad/grad-naoc.pdf (1. 3. 2021)

The World Bank. 2020. *The Gambia – Systematic Country Diagnostic (English)*. Washington, D.C. Dostupné na: documents.worldbank.org/curated/en/782131589568063735/The-Gambia-Systematic-Country-Diagnostic (30. 3. 2021)

The Guardian. 2020 a. *Outcry over crackdown in the Gambia as president refuses to quit*. Dostupné na: www.theguardian.com/world/2020/jan/28/outcry-over-crackdown-in-the-gambia-as-president-adama-barrow-refuses-to-quit (30. 1. 2021)

The New York Times. 1981. *Around the world; Senegal and Gambia Become Senegambia* – The New York Times. Breaking News, US News, World News and Videos. Dostupné na: www.nytimes.com/1981/11/16/world/around-the-world-senegal-and-gambia-become-senegambia.html?searchResultPosition=23 (31. 1. 2021)

Turkewitz, Julie. 2019. *Dawda Jawara, Founding Father of Gambia, Dies at 95* - The New York Times. Breaking News, US News, World News and Videos. Dostupné na: www.nytimes.com/2019/09/04/world/africa/dawda-jawara-dead.html?searchResultPosition=19 (31. 1. 2021)

Zástěra, Pavel. *Gambie: malá země s dynamickou ekonomikou*. Moderní ekonomická diplomacie MZV ČR, 6. března 2020. Dostupné na: www.export.cz/aktuality/gambie-mala-zeme-s-dynamickou-ekonomikou/ (12. 2. 2021)

Zastupitelský úřad ČR v Dakaru (Senegal). 2020. *Souhrnná teritoriální informace Gambie*. Dostupné na: [publiccontent.sinpro.cz/PublicFiles/2020/01/10/Nahled%20STI%20\(PDF\)%20Gambie%20-%20Souhrnna%20teritorialni%20informace%20-%202019.011701287.pdf](http://publiccontent.sinpro.cz/PublicFiles/2020/01/10/Nahled%20STI%20(PDF)%20Gambie%20-%20Souhrnna%20teritorialni%20informace%20-%202019.011701287.pdf) (28. 1. 2021)

